Jačanje sistema socijalne zaštite
i inkluzije djece u BiH

ZA SVAKO DIJETE

Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.)

Livno, prosinca 2009. godine

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE • MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE BOSNE I HERCEGOVINE • MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE • VLADA BRČKO DISTRIKTA

unicef

DFID Department for International Development

NORWEGIAN MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

U okviru primjene projekta „Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) u BiH: Uvođenje referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije na općinskoj/opštinskoj razini“, koji implementira Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju (IBHI), a financijski podržava UNICEF, kreiran je dokument „Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010-2011). Ovaj dokument pripremljen je od strane članova/ica Općinskog upravnog odbora općine Livno uz stručnu pomoć i asistenciju IBHI osoblja.

Članice/ovi Općinskog upravnog odbora Projekta općine Livno:

1. **Gdin. Damir Tadić, pomoćnik načelnika, Služba za opću upravu i društvene djelatnosti Općina Livno**
2. **Gđa. Anica Vrdoljak, socijalna radnica, Centar za socijalni rad Livno**
3. **Gdin. Željko Omazić, istražitelj u Odsjeku za posebne namjene (nasilje u porodici, trgovina djecom/ljudima, seksualni delikti), MUP ŽHB**
4. **Gđa. Dominika Šiško, pedijatrica, Dom zdravlja, Livno**
5. **Gđa. Dona Hrga, pedagoginja, OŠ „Fra Lovre Karaule“, Livno**
6. **Gdin. Miroslav Liović, tajnik/socijalni radnik, Crveni križ Livno**
7. **Gđa. Jasminka Pekić, tajnica, Udruga roditelja djece sa smetnjama u razvoju “Koraci”**

Popis skraćenica:

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
ŽHB	Županija Hercegbosanska
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Međunarodni fond Ujedinjenih naroda za djecu
IBHI	Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju
OUO	Općinski upravni odbor
SPIS	(Social Protection and Inclusion System) Sustav socijalne zaštite i inkluzije
HRBAP	(Human Rights Based Approach Programming) Pristup programiranju baziran na poštivanju ljudskih prava
PAR	**(**Participatory Active Research) Participativno akcijsko istraživanje
PUP	Posebno usmjereni projekt
CPPAG	(Child Protection Policy Advisory Group) Savjetodavna grupa za razvoj politika dječje zaštite
UNDP	(United Nations Development Programme)-Razvojni program Ujedinjenih naroda
OESC	Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi
UK	Ujedinjeno kraljevstvo
SRBiH	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
MZ	Mjesna zajednica
JU	Javna ustanova
TV	Televizija
JP	Javno poduzeće
CSR	Centar za socijalni rad
SOTAC	(Social Sector Adjustment Technical Assistance Credit) Kredit za prilagođavanje i tehničku pomoć socijalnom sektoru
CŽR	Civilne žrtve rata
OŠ	Osnovna škola
SSŠ	Srednja strukovna škola
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
PS	Policijska stanica
HO	Humanitarna organizacija
NVO	Nevladina organizacija
UG	Udruga građana
CK	Crveni križ
HKUD	Hrvatsko kulturno umjetničko društvo
KUD	Kulturno umjetničko društvo
BKZ	Bošnjačka kulturna zajednica
NK	Nogometni klub
MKK	Muški košarkaški klub
ŽKK	Ženski košarkaški klub
MNK	Muški nogometni klub
ŽOK	Ženski odbojkaški klub
RK	Rukometni klub
UŠŠ	Univerzalna škola športa
KM	Konvertibilna marka

SADRŽAJ:

1. UVOD **5**
1.1 Ciljevi i sadržaj Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.) **5**
1.2. Proces i metodologija **6**
2. ANALIZA SITUACIJE **7**
2.1. Opća situacija u općini Livno **7**
2.2 Identifikacija problema/pojava dječje zaštite **10**
2.3 Analiza osnovnih problema **15**
3. PREGLED DOSADAŠNJIH PROJEKATA UNICEF/IBHI S OSVRTOM NA AKCIJSKE PLANOVE RAZVOJA DJEČJE ZAŠTITE U 14 OPĆINA **16**
3.1. Rezultati i naučene lekcije **16**
4. SUSTAV DJEČJE ZAŠTITE U OPĆINI LIVNO **16**
4.1. Mapiranje sustava dječje zaštite **16**
4.2. Identifikacija slabosti/nedostataka sustava dječje zaštite.. ..... **258**
5. AKCIJSKI PLAN SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA U SUSTAV DJEČJE ZAŠTITE ZA 2010.-2011. ..... **30**
5.1 Prioriteti za akciju **30**
5.2 Okvir primjene Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite za 2010.-2011. godinu u općini Livno **32**
5.3 Izvori financiranja dječje zaštite u općini Livno **39**
6. Aneksi **42**

1. UVOD

Projekt *„Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) u BiH: Uvođenje referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije na općinskoj/opštinskoj razini"* realizira se s ciljem da donositelji odluka i davatelji usluga budu u boljoj mogućnosti planirati, upravljati i koordinirati ciljane službe socijalne zaštite namijenjene isključenoj i ranjivoj djeci i njihovim obiteljima. Projekt se provodi u deset (10) ciljanih općina u BiH: Livno, Stolac, Novi Travnik, Sanski Most, Novi Grad Sarajevo, Bileća, Kotor Varoš, Laktaši, Novi Grad i Višegrad, a implementira ga IBHI uz podršku UNICEF-a.

Dokument *„Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.)"* nastao je kao rezultat rada članova/ica OUO-a općine Livno. Ovo koordinirajuće i multisekotralno tijelo Projekta uspostavljeno je imenovanjem od strane Luke Čelana, načelnika Općine Livno (Rješenje br. 02-05-1438/09 od 04.06.2009. godine), i čine ga predstavnici/e sljedećih institucija/organizacija: Općina Livno, Centar za socijalni rad, Dom zdravlja, Osnovna škola, MUP ŽHB, Crveni križ Livno i Udruga roditelja djece sa smetnjama u razvoju „Koraci".

1.1 Ciljevi i sadržaj Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.)

Općinski dvogodišnji Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite rezultat je rada Općinskog upravnog odbora Projekta Livno. Ovaj akcijski plan predstavlja replikaciju uspješnih rezultata IBHI/UNICEF projektnih aktivnosti koje su primijenjene u prethodnih četrnaest (14) općina u BiH, a usmjerene su na uspostavljane i unapređenje sustavnog pristupa u planiranju dječje zaštite u odnosu na kontekst svake pojedinačne lokalne zajednice.

U tijeku izrade ovih akcijskih planova usmjerenih na razvoj sustava dječje zaštite na lokalnoj razini vršena je procjena i analiza situacije u sferi dječje zaštite, te su zastupljeni sljedeći pristupi: mješoviti pristup u pružanju usluga i planiranju socijalne zaštite, pristup usmjeren klijentu i gender pristup. Također su primijenjeni instrumenti HRBAP[1] i PAR[2] metodologije u svrhu izgradnje participativnog referalnog sustava. Uspostavom ovog Akcijskog plana osiguran je instrument za sustavnu identifikaciju korisničkih grupa, kao i lokalno planiranje kvalitetnih intervencija i smanjenje socijalne isključenosti djece u lokalnoj zajednici.

Prilikom izrade dokumenta „Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno", korištene su relevantne analize, okvirne strategije, akcijski planovi i drugi materijali koji se bave problematikom u svezi s dječjom zaštitom i imaju za cilj unaprijediti određene segmente dječje zaštite u BiH[3]. Posebno usmjerenje u radu bila je procjena i analiza ostvarivanja prava djeteta u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta.

Gledajući s aspekta zaštite dječjih prava, službena potreba za osiguranjem posebne skrbi o djeci dobila je svoju šansu za ostvarivanjem uspostavom Konvencije o pravima djeteta[4], u kojoj se, između ostalog, navodi da "dijete, zbog svoje fizičke i duhovne nezrelosti, treba posebnu zaštitu i skrb, uključujući odgovarajuću zakonsku zaštitu prije, kao i poslije rođenja."[5]. Konvencija je uspostavljena na različitim zakonskim sustavima i kulturnim tradicijama, te predstavlja univerzalan set dogovorenih standarda i obveza, tj. ljudskih prava.

Temeljni principi Konvencije o pravima djeteta su:

- Nediskriminacija (Članak 2.);
- Najbolji interesi djeteta (Članak 3.);
- Pravo na život, preživljavanje i razvoj (Članak 6.);
- Poštivanje stavova djeteta (Članak 12.).

[1] HRBAP – Human Rights Based Approach on Programming/Planiranje zasnovano na poštivanju ljudskih prava
[2] PAR – Participatory Active Research/Participativno akcijsko istraživanje
[3] Slijedi pregled nekih od dokumenata: „Izvještaj o humanom razvoju za 2007.; Socijalna uključenost u BiH", UNDP/IBHI, „Akcijski plan za djecu u BiH 2002-2010", Vijeće za djecu BiH; „Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010"; Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH i dr.
[4] Konvencija o pravima djeteta je prihvaćena od Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 20.11.1989.godine.
[5] Deklaracija o pravima djeteta prihvaćena od Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 20.11.1959. godine

Ratifikacijom UN Konvencije o pravima djeteta, država Bosna i Hercegovina i svi njezina tijela preuzeli su obvezu poštivanja i provedbe svih prava definiranih ovim međunarodnim dokumentom. Konvencija, pored državnih tijela, predviđa i odgovornost svih pojedinaca koji su zaduženi skrbiti o djeci.

Prema „Akcijskom planu za djecu BiH 2002.-2010.“, ključna pretpostavka za jačanje položaja djece u BiH je uključivanje svih snaga u društvu u ostvarivanju osmišljenog djelovanja kako bi se poboljšali životni uvjeti u interesu razvoja djece. To uključuje sve raspoložive resurse vladinog i nevladinog sektora, obitelji i pojedinca. Realizaciji ove pretpostavke doprinose zastupljeni pristupi u izradi lokalnog Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite.

Prilikom procjene/analize situacije u sferi dječje zaštite i planiranja budućih aktivnosti „Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite (2010.-2011.)“, članovi/ice OUO-a Općine Livno obuhvatili su aktivnosti čija će realizaciju doprinijeti provođenju općinskih strategija u segmentu poboljšanje statusa djeteta u lokalnoj zajednici[6].

Članovi/ice OUO-a općine Livno kreirali su ovaj Akcijski plan u svrhu postizanja sljedećih ciljeva:

- razvoja mreže dječje zaštite na lokalnoj razini,
- razvoja informativnog sustava dječje zaštite na lokalnoj razini,
- financiranja sustava dječje zaštite u općini Livno,
- socijalnog uključivanja djece,
- promoviranja dječjih prava i socijalne inkluzije i povećanja informiranosti javnosti o značaju istih.

1.2. Proces i metodologija

„Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.)“, izrađen je u skladu sa HRBAP metodologijom (pristup programiranju baziran na ljudskim pravima), stavljajući na prioritetno mjesto realizaciju dječjih prava u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta.

Metodologija razvijena u okviru projekta koristi pristup planiranju baziran na ljudskim pravima (HRBAP - Human Rights Based Approach to Programming) s posebnim fokusiranjem na principe nediskriminacije i sudjelovanja. Ovakav pristup planiranju koristi smjernice, kao i principe ljudskih prava, za potrebe izgradnje kapaciteta i njihove realizacije. Ključni aspekt pristupu razvoja koji se temelji na ljudskim pravima jeste odgovornost. Sa stajališta ljudskih prava, pojedinci ili skupine nositelji su prava dok su institucije i vlasti i dr., kao nositelji dužnosti, odgovorni za realizaciju tih prava, a samim tim i u obvezi uspostaviti mjere poštivanja i zaštite ovih prava.

U svrhu povećanja stupnja znanja lokalnih aktera dječje zaštite o značaju HRBAP metodologije, od 17.-19.06.2009. godine u Sarajevu je održana edukacija o primjeni ove metodologije planiranja dječje zaštite utemeljene na konceptu poštivanja ljudskih prava (HRBAP), društvene inkluzije, promocije različitosti i dječjih prava, dok je ista edukacija održana i u Banjoj Luci u razdoblju 24.-26.06.2009. godine. Održani treninzi obuhvatili su članove/ice OUO-a projekta i druge aktere dječje zaštite iz svih deset (10) ciljanih općina projekta: Livno, Novi Travnik, Sanski Most, Stolac, Novi Grad Sarajevo, Bileća, Kotor Varoš, Laktaši, Novi Grad i Višegrad.

U tijeku izrade *„Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno* (*2010.-2011.)“,* provedene su metode istraživanja i intervjua, te korišteni relevantni dokumenti i zakonske regulative, informacije s web portala i održani sastanci s profesionalcima iz institucija/organizacija iz oblasti dječje zaštite. Kao osnova za kreiranje gore navedenog akcijskog plana, pored instrumenata HRBAP metodologije i prethodno navedenih dokumenata, korišten je i dokument „Procjena situacije u sferi dječje zaštite u općini Livno“ izrađen od strane od strane OUO-

[6] „Strategija razvoja Općine Livno 2008-2015. ; svibanj 2008. Općina Livno i OSCE
„Strategija partnerstva sa građanima, 2008.“ travanj 2008,

a uz podršku svih subjekata u općini Livno. Ovaj dokument prihvaćen je na 2. sjednici OUO-a Projekta u srpnju 2009. godine.

U okviru projekta *„Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) u BiH: Uvođenje referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije na općinskoj/opštinskoj razini"* pokrenuta je aktivnost dizajniranja međusektoralnog referalnog mehanizma za socijalnu zaštitu i inkluziju na razini zajednice, kroz koju se primjenjuje i PAR metodologija. PAR je metodologija istraživanja koja je usmjerena na pozitivnu socijalnu promjenu unutar lokalne zajednice u kojoj se provodi, osobito kada je u pitanju pružanje mogućnosti djeci i mladima za aktivno sudjelovanje u procesima odlučivanja u obitelji, školi i lokalnoj zajednici.

2. ANALIZA SITUACIJE

2.1. Opća situacija u općini Livno

Na sjeveroistočnoj strani središnjeg dijela Livanjskog polja, ispod visokih i strmih, gotovo okomitih litica Crvenica i brda Bašajkovca, uz vrelo brze, hladne i bistre rijeke koja je po tim karakteristikama dobila ime Bistrica, smješteno je i eponimno i najveće naselje u tom polju – grad Livno. Livanjski kraj zajedno sa susjednim krškim područjima čini jednu prirodno-povijesnu cjelinu poznatu u literaturi i pod imenom „regija bila i polja". Livno je jedna od šest općina u ŽHB i predstavlja njezino političko, upravno, zdravstveno, prometno, kulturno i gospodarsko središte.

Općina Livno nalazi se u jugozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine i zauzima površinu od 994 km^2. S tom površinom livanjska općina je i najveća u ŽHB. Brojna naselja ovog kraja nanizana su pretežito rubom polja i po obroncima okolnih planina. Premda se Livno nalazi na 43˚50´ sjeverne geografske širine i 17˚00´ istočne geografske dužine, ono ipak ima umjereno kontinentalnu klimu na koju utječu velika nadmorska visina i dinarski masiv koji livanjski kraj odvaja od toplije mediteranske klime. Livno spada u one rijetke gradove čiji se postanak i trajanje vezuju za milenijski tijek vremena. Premda povijesni izvori potvrđuju njegov urbanitet od 892. godine, broj njegovih stanovnika sporo se povećavao. Zbog svog položaja Livno je oduvijek imalo značajno geostrateško značenje kao i veliku prometnu važnost između srednjeg Jadrana i njegova zaleđa. Livno se nalazi se na raskrižju glavnih prometnica koje ga povezuju sa ostalim dijelovima Županije, BiH i Republike Hrvatske. Ravnomjerno strujanje zraka i relativno visoka osunčanost s oko 2.250 sati godišnje čine ga posebno povoljnim za život. U odnosu na većinu ostalih naselja u ovoj županiji, Livno ima veoma dobre mogućnosti opskrbe pitkom vodom.

Prema Odluci o utemeljenju i organizaciji mjesnih zajednica na području općine Livno definirano je 12 mjesnih zajednica. Općina Livno donijela je odluku o uspostavi registra mjesnih zajednica čime će iste imati svojstvo pravne osobe[7]. Na području općine smješteno je 66 naselja.

Prema posljednjem službenom popisu stanovništva iz 1991. godine livanjska je općina imala 40.600 stanovnika. Prema podatcima Općine Livno od 1.7.2009. godine, odnosno Odjela Federalnog zavoda za statistiku u Livnu broj stanovnika u općini procjenjuje se na 32.161, s tim da je broj djece: od 0 – 15 godina 5.166, a od 15-18 godina starosti ima 1.450 djece i mladih[8]. Ovi podatci ukazuju na nepovoljnost dobne strukture stanovništva koja se označava kao regresivni tip, s niskom reproduktivnom sposobnošću.

Prema podacima Zavoda za statistiku FBiH, ukupan broj rođene djece u 2008. godine bio je 183, od čega živorođene djece 182 (92m/84ž). Prema istom izvoru, mjesto porođaja majki za svih 183 poroda bio je u zdravstvenim ustanovama. Isti izvor ukazuje da je u 2008. godini umrlo 252 osobe (125m/127ž) što ukazuje da je broj umrlih veći nego broj rođenih.

Prema istom izvoru, ukupan broj rođene djece u 2007. godini bio je 199, od čega živorođene djece 198 (105m/93ž) dok je mjesto porođaja majki za svih 198 poroda bio je u zdravstvenim ustanovama. Isti izvor ukazuje da je umrlo 247 osoba (141m/106ž) u 2007. godini.

---

[7] „Službeni glasnik Općine Livno", br. 4/09

[8] Podatci i procjena Zavoda za statistiku FBiH, od 1.6.2008. godine, ukazuju da je ukupan broj stanovnika u općini Livno 32.161 stanovnika (0-14 godina 4.816 djece, od 15-64 godine 21.332 osoba i preko 65 godina starosti ima 6.013 osoba).

Slijedi pregled situacije prirodnog prirasta od 1997. do 2006. godine, a prema podatcima Strategije razvoja Općine Livno (2008-2015):

Godina	Živorođeni	Umrli	Prirodni prirast
1997.	385	270	**115**
1998.	341	263	**78**
1999.	348	248	**100**
2000.	327	264	**63**
2001.	273	252	**21**
2002.	250	260	**-10**
2003.	236	290	**-54**
2004.	227	253	**-26**
2005.	224	268	**-44**
2006.	221	270	**-49**

U prijeratnom razdoblju općina Livno je prema svim pokazateljima razvijenosti (društveni proizvod, akumulativnost gospodarskih subjekata, zaposlenost, plaće i dr.) bila i službeno u krugu najnerazvijenijih općina u onodobnoj SR BiH. Ono po čemu je općina Livno prednjačila na prostorima bivše države bio je najveći broj radnika na „privremenom" radu u inozemstvu (u jednom razdoblju čak preko 7 tisuća). Glavne grane razvitka općine bile su: tekstilna, kemijska industrija, ugljenokopi, poljoprivreda, prijevoz i trgovina. Rad u inozemstvu posljedično je utjecao na ubrzani proces iseljavanja stanovništva. U razdoblju nakon posljednjeg rata općina Livno, s negativnim nasljeđem iz bivše države, suočava se s problemima karakterističnim za cijelu FBiH. Gašenje gospodarskih subjekata, gubitak radnih mjesta, privatizacija bez očekivanih rezultata, umanjivanje prava iz oblasti socijalne zaštite (zdravstveno i mirovinsko osiguranje) predstavljaju dio negativnih trendova. Prema podatcima Federalnog zavoda za statistiku općine Livno trenutno se nalaz u krugu u srednje razvijenih općina u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prema raspoloživim podatcima u Općini je registrirano 527 pravnih osoba. Struktura registriranih pravnih osoba: 55% registriranih iz oblasti trgovine i ugostiteljstva, 12% uslužne djelatnosti, 8% građevinarstvo i 14% prerađivačka industrija. U općini Livno uglavnom prevladavaju mala i srednja poduzeća. Glavnina aktivnih poduzeća ima manje od 50 uposlenih, a samo 3% aktivnih poduzeća imaju više od 50 uposlenih. U strukturi poduzeća po djelatnostima mali broj poslovnih subjekata je registrirano iz primarne proizvodnje i turizma. Stoga se u sljedećem razdoblju očekuje veća orijentiranost gospodarskog razvitka na pravcima poljoprivredne proizvodnje i turizma.[9]

Po pitanju ugostiteljskih kapaciteta, potrebno je naglasiti da u općini Livno postoje ugostiteljski kapaciteti u vidu kafića, restorana, tržišni centar „Forum" i dr., kao i sljedeći hotelski (motelski) kapaciteti: „Dinara", Park", „Bacchus" „Pavić" i „Vrdoljak".

Prema podatcima Županijskog zavoda za zapošljavanje (lipanj, 2009. godine) u općini je bilo zaposleno 4.008 osoba. Evidentirano je i 3.676 nezaposlenih osoba. Biro ne vodi gender statistiku. Među nezaposlenim kadrovima iz oblasti dječje zaštite su : 1 psiholog, 1 pedagog, 23 učitelja i nastavnika, te 10 pravnika.

U oblasti dječje zaštite, u općini Livno djeluju sljedeće javne institucije/ustanove: Općina Livno, J.U. Centar za socijalni rad, Županijska bolnica i Dom zdravlja, dječji vrtići, osnovne škole, srednje škole, Policijska stanica, Županijski i Općinski sud i dr..

U općini Livno postoje brojne udruge građana koja djeluju u različitim oblastima, kao što su: šport, kultura, umjetnost, jačanje civilnog društva. U oblasti dječje zaštite djeluju sljedeće organizacije: Udruga roditelja djece sa smetnjama u razvoju *„Koraci*", H.O. Crveni križ, Udruga

[9] Izvor podataka: „Strategije razvoja Općine Livno, 2008-2015"

paraplegičara i oboljelih od dječje paralize, kao i „*Li-Woman*“, „*Viktorija*“, Moto klub „Vukovi“[10], kao i World Hope International[11]. U općini su aktivni i Centar mladih Livno i Centar za građansku suradnju Livno. U oblasti privatnog sektora, u općini djeluju Udruga poslodavaca i Udruga proizvođača sira Livno.

U oblasti medijskih aktivnosti, u općini djeluje Javno poduzeće RadioTV Livno, kao i Radio Studio N Livno, u privatnom vlasništvu, te nekoliko internetskih portala.

Prema izvršenoj procjeni situacije u oblasti dječje zaštite u općini Livno od srpnja 2009. godine, slijede podatci o zaposlenom stručnom kadru u ustanovama/organizacijama koje djeluju u dječjoj zaštiti:

- **Općina Livno/Matični ured:** 5 djelatnika/ca;
- **Centar za socijalni rad**: 4 socijalne radnice[12], 1 psihologinja, 1 upravna pravnica, 4 administrativno i dr. osoblje (4 ž);
- **Dječji vrtići**: 16 odgojiteljica s VŠS, 11 (3 m/8 ž) administrativno i dr. osoblje;
- **Osnovne škole**: 2 (1 m/1 ž) pedagoga, 1 logopedinja, 2 defektologinje, 142 (35 m/107 ž), nastavni kadar s VŠS, 68 (36 m/32 ž) nastavni kadar s VSS, 21 (5 m/16 ž), nastavni kadar sa SSS, 76 (25 m/ 51 ž) administrativno i dr. osoblje;
- **Srednje škole**: 3 pedagoginje, 7 (6 m/1 ž) nastavni kadar sa VŠS, 85 (33 m/52 ž) nastavni kadar VSS, 2 (1 m/ 1 ž) nastavni kadar s nezavršenom stručnom spremom, 19 (8 m/11 ž) administrativno i dr. osoblje;
- **Bolnica**: 4 (2 m/2 ž) internist, 3 kirurga, 1 neurolog, 1 psihijatrica, 3 (2 m/1 ž) anesteziolog, 3 pedijatrice, 1 fizijatrica, 1 oftalmologinja, 1 dermatovenerologinja, 2 ginekologa, 1 otorinolaringolog, 6 (1 m/5 ž) specijalizanata, 5. pripravnika dr. medicine, 1 logopedinja, 11 - viša medicinska sestra/tehničar, 116 medicinskih sestara/tehničara.
- **Dom zdravlja**:
  - prema specijalnosti: 1 (1 ž) obiteljska medicina, 1 (1 ž) pedijatrija, 1 (1 ž) opća medicina, 2 (2 ž) ginekologija, 1 (1 m) medicina rada, 1 (1 m) fizijatrija, 1 (1 ž) pneumoftiziologija, 1 (1 ž) dermatovenerologija;
  - specijalisti: 4 (4 ž) dr. medicine, 8 (3 m/5 ž) specijalist dr stomatologije, 1 psihologinja, 1 defektologinja, 4 (1 m/3 ž) viša medicinska sestra/tehničar, 30 (6 m/24 ž) medicinska sestra/tehničar, 7 stom. sestara, 4 (1 m/3 ž) zubni tehničar;
- **Policijska postaja**: 1 zapovjednik policijske postaje, 80 (72 m/8 ž) policajci/ke, 9[13] (8 m/1 ž) inspektor/ka za kriminalitet;
- **Općinski sud i Županijsko tužiteljstvo:** 6 sudaca, 1 sudac za prekršaje i 5 tužitelja;
- **Nevladine organizacije[14]**: 3 osobe na neodređeno vrijeme, 145 (23 m/122 ž) volontera/ki uključujući: djecu i mlade, roditelje, građane i stručni kadar.
- **Mediji**: 13 zaposlenika/ca.

Detaljnije informacija o zaposlenom kadru vidjeti u Aneksu 1.2

Dječja zaštita u općini Livno financira se iz više izvora i s različitih razina vlasti (općinska, županijska i federalna razina). Općinski proračun za 2008. godinu iznosio je 11.448.000 KM, dok je u proračunu za 2009. godinu planirano 11.895.000 KM[15]. Iz općinskog proračuna izdvajaju se sredstva za djelovanje javnih ustanova kojima je osnivač Općina Livno (Centar za socijalni rad, Dječji vrtić „Pčelice“, JP Radio Livno i dr.), za djelovanje Crvenog križa, kao i tekuće podrške (podrške pojedincima/stipendije, školstvu, zdravstvu, sport i kulturu, podrške projektima udrugama, projekti mladih, podrška mladim obiteljima, sanacije škole i dr.).

[10] Ova udruga omogućava podršku kroz jednokratne humanitarne i volonterske akcije u zajednici;
[11] World Hope International je međunarodna organizacija koja djeluje na području općine Livno i bavi se razvojem volonterstva, obnovom školskih objekata i provođenjem edukativnih programa/tečajeva za nastavni kadar uz dodjelu certifikata.
[12] U listopadu 2009. godine došlo je do povećanja broja zaposlenih u CSR.
[13] Uključen podatak za jednog pripravnika; Procjena situacije u sferi dječje zaštite u općini Livno, srpanj 2009. godine
[14] Udruga roditelja za djecu sa smetnjama u razvoju “Koraci” i HO Crveni križ
[15] Proračun Općine Livno za 2009. godinu; Službeni glasnik Općine Livno, br. 3/09, od 07.04.2009. godine

Sredstva za podršku projektima za udruge i projekte za mlade, ostvaruju se putem javnog poziva za dodjelu sredstava prema Odluci o izvršenju Proračuna Općine Livno za tekuću godinu, a u skladu sa utvrđenim kriterijima, mjerilima i postupku za dodjelu sredstava za sufinanciranje programa/projekata udruga sa područja općine Livno.

Iz županijskog proračuna izdvajaju se sredstva za djelovanje obrazovnih i manjim dijelom zdravstvenih ustanova i dr.. Također, iz županijskog i federalnog proračuna izdvajaju se sredstva za pružanje usluga socijalne zaštite, kao i sredstva za projekte nevladinih organizacija.

O razvojnim aktivnostima na području općine Livno, uspostavljene su sljedeće strategije:

- **„Strategija razvoja Općine Livno 2008-2015."** s vizijom da će lokalna uprava općine Livno biti učinkovita, transparentna, ekonomična i odgovorna javna uprava koja ce biti partner građanima, poduzetnicima, udrugama civilnog društva i pokretač ekonomskog razvitka općine.
- **„Strategija partnerstva sa građanima, 2008."** Uspostavljena je u svrhu stvaranja okruženja i davanje smjernica za sudjelovanje građana u upravljanju i rješavanju pitanja koja su u njihovom interesu.

U Općini Livno nije formirano koordinacijsko tijelo sastavljeno od djece i mladih za suradnju s općinskom administracijom. U Općini Livno nije predviđeno radno mjesto za osobu koja će koordinirati suradnju sa djecom i mladima.

Na 4. sjednici od 27.02.2009. godine[16], Općinsko vijeće je uspostavilo, između ostalih, Povjerenstvo za pitanja mladih pri Općini Livno i Povjerenstva za zaštitu ljudskih prava, jednakopravnost spolova, predstavke i pritužbe građana Općinskog vijeća. U pitanju su stalna radna tijela Općinskog vijeća koja su imenovana na mandatno razdoblje sadašnjeg saziva Općinskog vijeća. Zadatci ovih povjerenstava su obavljanje poslova iz mjerodavnosti povjerenstava utvrđenih Poslovnikom o radu Općinskog vijeća Livno.

2.2 Identifikacija problema/pojava dječje zaštite

U skladu sa prikupljenim podatcima, izvršenom procjenom i analizom situacije, utvrđeni su sljedeći ključni problemi u sferi dječje zaštite u općini Livno:

- nedovoljno poštivanje i provođenje prava djece,
- neusklađenost politike i institucija na županijskoj i državnoj razini i njihova nedovoljna suradnja,
- neodgovarajuća i nedostatna zakonska regulativa i nepoštivanje postojećih propisa,
- nesklad između normativnog i stvarnog,
- nema fondova iz kojih bi se financirala dječja zaštita,
- prilikom donošenja odluka ne osiguravaju se sredstva za njihovu provedbu; neadekvatna alokacija raspoloživih proračunskih sredstava u svrhu zadovoljavanja potreba dječje zaštite,
- nepostojanje jedinstvenih baza podataka o socijalno isključenoj grupi djece,
- nedovoljna suradnja institucija i međusektoralna suradnja na općinskoj razini,
- nedovoljno razvijene strukture za dječju zaštitu,
- nepostojanje Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite,
- nepostojanje preventivnih programa i organizacija,
- sporost sustava,
- nedostatak ustanova (Dnevni centar, Savjetovalište za porodicu i mlade, Sigurna kuća, Prihvatilište i dr.) za prihvat i rad s djecom;
- nedovoljni kapaciteti ustanova i organizacija koje djeluju u oblasti dječje zaštite (prostor, oprema i dr.),
- nedovoljno senzibilizirana javnost,
- nedovoljna educiranost stručnog kadra, roditelja i djece
- narušeni odnosi u obitelji,
- tradicionalne, zatvorene zajednice i obitelji,

[16] Službeni glasnik Općine Livno, br. 2/09 od 28.02.2009. godine

- neobrazovanost i siromaštvo pojedinih roditelja,
- inertnost profesionalaca,
- pogrešni stavovi i uvjerenja o odgoju i osjećaj samodovoljnosti kod roditelja.

U provedenim procesima, a uz korištenje HRBAP metodologije, utvrđene su sljedeće prioritetne socijalno isključene grupe[17] u općini Livno:

- **Djeca iz materijalno neosiguranih obitelji**

Otežana ekonomska situacija u općini Livno i umanjeni gospodarski kapaciteti, utječu na status određenog broja obitelji s djecom i na nemogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, kako roditelja, tako i djece. Ova situacija se, osim nedostatka u materijalnom smislu, ogleda i u nemogućnosti kvalitetnog uključivanja djece i roditelja u društvena zbivanja u lokalnoj zajednici što dovodi do njihove socijalne isključenosti. Određeni broj obitelji obraća se za pomoć u relevantne institucije/ustanove, dok postoji i broj obitelji koje se zbog različitih društvenih okvira nikada nisu obratili za ostvarivanje nekog vida pomoći. U općini Livno ne postoji jedinstvena baza podataka o djeci iz obitelji koje su materijalno neosigurane.

Centar za socijalni rad, kao osnovni nositelj socijalne dječje zaštite u zajednici, omogućava podršku obiteljima s djecom koje su materijalno neosigurane, a u skladu s postojećim zakonskim okvirima. Prava iz oblasti socijalne zaštite samo su jednim dijelom regulirana Zakonom o socijalnoj skrbi ŽHB, te je za djecu iz ove socijalno isključene skupine uskraćeno pravo na dječji doplatak. Centar za ove obitelji osigurava sredstva za jednokratne i stalne pomoći, kao i druge vidove podrške u vršenju njihove uloge u društvu. U 2008. godini iz županijskog proračuna, a preko Centra za socijalni rad, izdvojeno je 6.500 KM za ostvarivanje prava na naknadu za rodilje koje nisu u radnom odnosu, dok do srpnja 2009. godine nije došlo do isplata s ovog temelja..

Prema podatcima Zavoda za zapošljavanje, evidentiran je broj od 3.676 nezaposlenih radno sposobnih osoba. Prema podacima Centra za socijalni rad za 2008. godinu, 633 osobe su ostvarile pravo na jednokratne pomoći, dok stalnu pomoć ostvaruje pet (5) obitelji s djecom u općini Livno. S obzirom na poteškoće s kojima se susreću obitelji u odgoju svoje djece, a u svrhu ostvarivanja osnovnih dječjih prava iz oblasti obrazovanja i zdravstva, Centar je, uz podršku Općine Livno, osigurao dodatnu podršku za djecu iz socijalno neosiguranih obitelji. Ova podrška se ogleda u: nabavci udžbenika za 202 učenika/ce, subvenciju prijevoza za oko 130 učenika/cu i dr.. Također, CSR pokriva i doprinose za zdravstveno osiguranje djece: za 2008. za 22-oje djece, a do srpnja 2009. za 31-no dijete.

Centar za socijalni rad omogućava i druge usluge socijalnog, psihološkog stručnog rada za ove obitelji, kao što su savjetodavne usluge, psihosocijalna pomoć, usluge upućivanja na druge institucije i organizacije zbog ostvarivanja relevantnih vidova podrške ili potrebnih usluga.

Osim poteškoća u materijalnom smislu, djeca iz ovih obitelji susreću se i s drugim ograničenjima u smislu ostvarivanja dječjih prava. U nemogućnosti uključivanja u športske i kulturne događaje zbog troškova članarina i dr., povećava se socijalna isključenost ove djece u zajednici, te smanjuje stupanj ostvarivanja prava djeteta na odmor i slobodno vrijeme, na igru i rekreaciju koji odgovaraju uzrastu djeteta i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima (čl.31) [18], također je, u velikoj mjeri, uvjetovano materijalnom situacijom (troškovi članarina, prijevoza iz udaljenih MZ i dr.) što ponovo ukazuje na povećan rizik od socijalne isključenosti ove grupe djece.

Ostale ustanove i organizacije koje djeluju u oblasti dječje zaštite u zajednici daju svoj doprinos na unapređenju statusa djeteta iz materijalno neosiguranih obitelji. Obrazovne ustanove omogućavaju uvjete za uključivanje djece u izvannastavne aktivnosti i podršku obiteljima s

---

[17] „**Socijalna isključenost** predstavlja proces kojim se određeni pojedinci "odguruju" na rub društva te ih se, zbog njihovog siromaštva, neposjedovanja osnovnih vještina i znanja te nemogućnosti cjeloživotnog učenja, ili zbog diskriminacije, sprečava da u cijelosti sudjeluju. Ovo ih udaljava od mogućnosti zapošljavanja, stvaranja dohotka i obrazovanja kao i od socijalnih i mreža koje postoje unutar zajednice. Tako oni imaju malo mogućnosti pristupa moći i tijelima zaduženim za odlučivanje te se često osjećaju nemoćnima i u nemogućnosti da na bilo koji način utječu na odluke koje se izravno tiču njihovog svakodnevnog života". - Izvor podataka: „Socijalna uključenost u BiH, Izvještaj o humanom razvoju 2007", UNDP/IBHI , str. 25

[18] UN Konvencija o pravima djeteta.

pedagoškog aspekta. S aspekta zdravstva u općini Livno, za svu djecu je omogućena besplatna imunizacija, kao i savjetodavna podrška obiteljima.

Značajan segment u podršci obiteljima koje su materijalno neosigurane čine nevladine organizacije i njihovo djelovanje na pitanju unapređenja statusa njihovih članova/ica i korisnika/ca. Između ostalih, Crveni križ svojim djelovanjem u oblasti zaštite i unapređenja zdravlja, zdravstvenog prosvjećivanja (edukacije i obrazovanje u tom segmentu), socijalne zaštite, zdravstvenog i humanitarnog odgoja i obrazovanja utječe na poboljšanje statusa obitelji s djecom u društvu. Ova humanitarna organizacija pruža usluge za 53 (24 m/29 ž) i 26 (13 m/13 ž) roditelja iz materijalno neosiguranih obitelji.

Na području općine djeluje i Udruga roditelja djece sa smetnjama u razvoju „Koraci" koja uz ostale aktivnosti, pruža podršku za 16 (10 m/6 ž) djece iz materijalno neosiguranih obitelji.

Analiza uzroka problema sa kojima se suočavaju djeca iz ove skupine, ukazala je na prisutnost predrasuda, nedovoljne senzibiliziranosti, nepostojanje osobne odgovornosti, na otežan status djece i obitelji iz materijalno neosiguranih obitelji.

- **Djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju**

Centar za socijalni rad Livno na pitanju usluga za djecu sa smetnjama u psihofizičkom razvoju djeluje u skladu sa županijskim Zakonom o socijalnoj skrbi iz 1998. godine, kao i relevantnim odlukama županijske Vlade. Ovaj zakon predviđa sljedeća prava za ovu korisničku skupinu: savjetovanje, pomaganje u prevladavanju posebnih poteškoća, pomoć za uzdržavanje, jednokratnu pomoć, osposobljavanje za samostalan život i rad.

Pri Centru djeluje Povjerenstvo za ocjenu djece sa smetnjama u psihofizičkom razvoju. Ovo Povjerenstvo djeluje povremeno, te na bazi prikupljenih zahtjeva, i uz korištenje zastarjelih psiholoških mjernih instrumenata, vrši ocjenu djece sa smetnjama u razvoju zbog ostvarivanja prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu te uključivanja djece u obrazovni sustav. U radu ovog Povjerenstva sudjeluju sljedeći stručnjaci: socijalni radnik, psiholog, fizijatar, pedijatar, neuropsihijatar i defektolog.

Na osnovi inicijative roditelja i/ili odgojno-obrazovnih ustanova, CSR vrši pripreme za Povjerenstvo kroz aktivnosti prikupljanja stručne dokumentacije i podnošenje zahtjeva od strane roditelja za ocjenu preostalih sposobnosti kod djece. Ukoliko roditelji ne daju suglasnost za upućivanje na Povjerenstvo, slijedi savjetodavni rad s roditeljima na ukazivanje važnosti i značenja upućivanja djeteta na ocjenu Povjerenstva zbog ostvarivanja predviđenih prava. Nakon rada Povjerenstva za ocjenu djece sa smetnjama u psihofizičkom razvoju, podaci se unose u službenu evidenciju. Povjerenstvo donosi nalaz i mišljenje o izvršenoj procjeni koje se uručuje roditeljima.

U općini Livno ne postoji jedinstvena baza podataka o djeci sa smetnjama u psihofizičkom razvoju. Prema podatcima iz evidencije Centra za socijalni rad[19], u općini Livno ima 29-toro djece sa smetnjama u psihofizičkom razvoju do 18 godina starosti, dok je 28 mladih od 18 -27 godina starosti. Također, CSR raspolaže sa podatkom o 28 djece sa smetnjama u razvoju do 18 godina starosti sa drugih općina iz ŽHB (Drvar, Kupres, Tomislavgrad) koji su ostvarili uslugu Povjerenstvo za ocjenu. Broj mladih od 18-27 godina starosti sa smetnjama u razvoju iz ovih općina je 8.

Slijedi tabelarni pregled korisnika/ca Centra za socijalni rad:

Rn. br.	Djeca sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju	Stanje (sa 01.07.02009.)	
		M	Ž
1.	Slijepo i slabovidno dijete	1	1

[19] U pitanju su podaci o djeci i mladima koji su prošli ocjenu od strane mjerodavne Komisije.

2.	Gluho i nagluho dijete	-	-
3.	Dijete sa poremećajem u govoru i glasu[20]		
4.	Dijete sa tjelesnim oštećenjima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju	3	-
5.	Dijete sa smetnjama u psihičkom razvoju:	16	11
	Lakog stupnja	3	3
	Umjerenog stupnja	4	4
	Težeg i teškog stupnja	2	2
6.	Kombinirane smetnje	7	2

Pravo za invalidninu u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 54/04) ostvaruje 25-ero djece iz ove grupe u dobi do 18 godina, a 15 mladih u dobi od 18 – 27 godina. U skladu s ovim zakonom, djeca s invaliditetom ostvaruju pravo na: osobnu invalidninu, tuđu njegu i pomoć, kao i ortopedski dodatak. Ocjenu invalidnosti kod djece vrši Institut za medicinsko vještačenje. Prema podacima Centra, ovo pravo ostvaruje 35 (17 m/18 ž) djece i mladih sa invaliditetom uzrasta do 18 godina.

U svrhu ostvarivanja osnovnih prava djeteta iz oblasti obrazovanja, značajno je spomenuti procedure koje se provode u namjeri uključivanja djece u obrazovni sustav. Prema Pravilniku o upisu djece u osnovne škole[21], prije upisa u osnovnu školu obvezno je utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta. Psihofizičko stanje djeteta utvrđuje Povjerenstvo koju čine liječnik, psiholog ili pedagog, defektolog i učitelj. Povjerenstvo osniva općinsko tijelo uprave mjerodavno za poslove školstva i općinsko tijelo uprave mjerodavno za poslove zdravstva. Povjerenstvo utvrđuje psihofizičko stanje djece dorasle za upis u osnovnu školu u vremenu od 1. travnja do 30. lipnja svake godine. Ako je dijete u vremenu od 1. travnja do 30. lipnja na bolničkom liječenju, na rehabilitaciji u zdravstvenoj organizaciji, organizaciji socijalne skrbi ili obiteljskom domu i ne može pristupiti komisijskom pregledu, roditelj ili skrbnik obvezan je o tome donijeti potvrdu komisiji koja utvrđuje psihofizičko stanje djece dorasle za upis u osnovnu školu.

Povjerenstvo na temelju kompletne dokumentacije predlaže općinskom tijelu uprave mjerodavnom za poslove školstva, primjeren oblik odgoja i obrazovanja djeteta i školu, odnosno organizaciju, u kojoj će dijete nastaviti obrazovanje. Prije donošenja prijedloga o primjerenom obliku odgoja i obrazovanja djeteta, Povjerenstvo je obvezno konzultirati roditelja ili skrbnika djeteta. Ako se roditelj ili skrbnik ne odazovu pozivu na konzultaciju, komisija će samostalno predložiti općinskom tijelu uprave mjerodavnom za poslove školstva primjeren oblik odgoja i obrazovanja djeteta.

U obrazovni sustav u općini Livno u školskoj 2008./2009. godini, uključeno je ukupno 71-ero djece sa smetnjama u razvoju od čega: 7-ero djece u predškolske ustanove, 58-ero djece u osnovne škole i 6-ero djece u srednje škole. U osnovnim školama djeluju 3 posebna odjela, a u srednjoškolskom obrazovanju - 2 odjela.

Relevantni zakonski okviri iz oblasti obrazovanja ŽHB prepoznaje ovu skupinu djece i kroz Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju („Narodne novine ŽHB“, br. 12/04)[22]. Ovim Pravilnikom uređuju se oblici integracije učenika s teškoćama u razvoju u osnovne škole, kriteriji prema kojima općinsko tijelo uprave mjerodavno za poslove školstva utvrđuje škole, uvjete i način osnivanja odgojno-obrazovnih skupina i razrednih odjela u kojima su integrirani učenici s teškoćama u razvoju i školovanje učenika s teškoćama u razvoju u posebnim školama, organizacijama socijalne skrbi ili drugim organizacijama. Orijentacijska lista

[20] Pod stavkom „Dijete sa poremećajem u govoru i glasu“ ulaze većina djece sa smetnjama u psihičkom razvoju, s tim da Centar nema na evidenciji podataka o djeci koja nemaju smetnje u psihičkom razvoju, a imaju poremećaj u govoru i glasu.

[21] www.vladahbz.com

[22] www.vladahbz.com

vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju sastavni je dio Pravilnika. Prema istom izvoru, vrste teškoća u razvoju su: oštećenja vida, oštećenja sluha, poremećaji govorno-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, tjelesni invaliditet, mentalna retardacija, poremećaji u ponašanju uvjetovani organskim faktorima ili progredirajućim psihopatološkim stanjem, autizam i postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju.

Prema provedenoj procjeni, podaci ukazuju da ni jedna škola ne posjeduje mobilni tim za inkluzivnu nastavu niti baze podataka o djeci, učenicima/cama istih. Škole imaju prilagođene programe i individualizirani pristupi za svako dijete s posebnim potrebama. Učitelji razredne nastave su osposobljeni za rad s djecom s posebnim potrebama dok nastavnici i profesori uglavnom nisu. Postoji potreba za osposobljavanjem za rad s djecom s posebnim potrebama za sve zaposlenike u školama, ali i obuka za otkrivanje i rad s nadarenom djecom.

Poseban vid podrške djeci sa smetnjama u razvoju omogućavaju članovi/ice Udruge roditelja „Koraci“. Općina je prepoznala kvalitetu njihovog djelovanja te im je dodijelila općinski prostor za rad s djecom iz ove socijalno isključene skupine. Udruga radi s djecom s lakim, umjerenim i težim smetnjama u razvoju, te njihovim roditeljima o čemu ima podatke, ali ne u vidu elektroničke baze. Posebna problematika s kojom se susreću ove obitelji odnosi se na zapošljavanje mladih sa smetnjama u razvoju i nedostatak opreme za radno-okupacijsku terapiju za djecu (aparat sa pravljenje svijeća i sl.) kao i higijenskih sredstava (pelene i dr.).

Analiza uzroka problema je ukazala da je nepovezanost svih sektora koja djeluju u oblasti dječje zaštite jedan od razloga neodgovarajućih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju. Ovo potvrđuje i situacija da institucije i organizacije posjeduju različite podatke o djeci iz ove socijalno isključene skupine te da ne postoji jedinstvena baza podataka o istoj. Analiza je ukazala na nedostatak akcija usmjerenih prema ovoj skupini djece, nedovoljnu senzibiliziranost za probleme s kojima se suočavaju djeca i njihovi roditelji (predrasude). Također je uočeno neadekvatno provođenje inkluzije u zajednici, te nedovoljan broj zaposlenog stručnog kadra u svrhu omogućavanja kvalitetnijih usluga za ovu djecu.

- **Odgojno zanemarena i zapuštena djeca**

Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, jedna od korisničkih skupina jesu i djeca koja su odgojno zanemarena i zapuštena. Prema federalnom Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom, odgojno zanemarene dijete je dijete koje zbog nedovoljnog nadzora i skrbi roditelja, te negativnog utjecaja sredine, narušava opće prihvaćene norme ponašanja. Odgojno zapušteno dijete je dijete koje svojim ponašanjem narušava opće prihvaćene norme i vrši prekršaje ili kaznena djela.

U skladu s važećim županijskim zakonom, CSR u okviru svoje djelatnosti pruža usluge i vodi evidenciju o odgojno zanemarenoj i zapuštenoj djeci. Prema podatcima ove ustanove, zaključno s mjesecom srpnjem 2009. godine, u općini Livno ima 70-ero odgojno zanemarene i zapuštene djece. Također, Centar na evidenciji ima i 49-ero djece s društveno neprihvatljivim ponašanjem, od čega 8-ero djece koja su izvršila kazneno djelo i 36 (24 m/12 ž) djece koja su prosila.

Prema podacima iz Centra za socijalni rad Livno, uočava se porast drugih poremećaja u ponašanju: izvršenje kaznenih djela, bježanje iz škole, nasilničko ponašanje, i slično. Tako je u 2008. godini približno 526 mladih osoba bilo obuhvaćeno različitim oblicima tretmana i mjera socijalne službe samo u Livnu, a taj broj je u 2009. godini se još povećao.

Kvaliteta življenja djece i mladih ne pogoduje zdravom i sigurnom razvoju najmlađe populacije. Prema anketnim istraživanjima sve je više u porastu broj mladih koji sve ranije i sve većem intenzitetu konzumiraju alkohol, te lakše i teže droge.

Također, samo tijekom posljednja tri mjeseca 2009. godine djelatnici Centra za socijalni rad Livno imali su 30 intervencija u obiteljima sa odgojno zanemarenom djecom. U toku 2009. godine Centar je zaprimio preko 40 dopisa ili telefonskih poziva iz škola radi intervencije Centra u rješavanju nastalih problema.

Nadalje, sve se više susrećemo sa poremećajima partnerskih odnosa i obiteljskih odnosa koji često završavaju razvodom braka. Posebno zabrinjavajući je podatak da je u porastu broj roditelja koji napuštaju svoju djecu, te su djeca prepuštena na skrb i odgoj samo jednom roditelju, koji se

često u svojoj ulozi ne snalazi. Prema procjeni djelatnika koji rade na tim poslovima veliki broj roditelja traži pomoć kada se jave problemi sa djecom, ali tu pomoć nemaju gdje dobiti. Iako do sada, nažalost, nije bilo sustavnih istraživanja zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji uočljivo je kako raste broj djece koja su izložena takvom obliku nasilja. U rješavanju ovih problema se u praksi susreće sa mnogobrojnim preprekama. Prije svega tu je zakonska regulativa.

Prema podatcima Policijske stanice sa 1.6.2009. godine, u ovoj općini je registrirano pet (5) počinjenih djela od strane 9 maloljetnih osoba (8m /1ž), koji su izvršili kazneno djelo protiv imovine (krađe i sl.).

Analiza neuspjeha sustava i društva ukazala da su na nepostojanje preventivnih programa i organizacija, sporost sustava i neadekvatan sustav sankcija dio uzroka ovoj problematici.

Analiza uzroka s aspekta neuspjeha pojedinca ukazala je da prisutnosti pojave odgojne zanemarenosti i zapuštenosti doprinose nedovoljna znanja pojedinih roditelja, njihovi pogrešni odgojni postupci, kao i nedostatak roditeljske ljubavi u nekim slučajevima. Također, nedovoljna međusektoralna suradnja i premali broj zaposlenih stručnjaka (pedagoga, psihologa, socijalnih radnika) doprinosi neodgovarajućem broju usluga i nedostatku prostora i sadržaja za rad s ovom djecom i njihovim obiteljima.

2.3 Analiza osnovnih problema

U skladu sa HRBAP metodologijom, Općinski upravni odbor Projekta *„Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) u BiH: Uvođenje referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije na općinsko/opštinskoj razini“,* izvršio je analizu konceptualnog okvira i analizu osnovnih uzroka problema čime je omogućen uvid u opće uzroke za postojanje socijalne isključenosti prioritetno utvrđenih skupina djece. Pojedini specifični uzroci problema izdvojeni su u poglavlju 2.2 za svaku pojedinačnu prioritetnu socijalno isključenu skupinu djece, dok u nastavku izdvajamo generalne uzroke problema:

- **Neuspjeh sustava** na osiguravanju uvjeta za ostvarivanje dječjih prava, što se ogleda u sljedećem: nepostojanje ili neprovođenje zakona o dječjem dodatku; neusklađena politika dječje zaštite; neusklađeni zakonski okviri; zakoni nisu zasnovani na prethodnim istraživanjima; neodgovarajući sustav sankcija; nepostojanje financijskih izvora; neodgovarajuća raspodjela novca iz proračuna; nepostojanje financijskog plana za pomoć ovoj djeci (za asistenciju u nastavi, za nabavku pomagala, lijekova i sl.); neodgovarajuća suradnja postojećih institucija i tijela vlasti; neuvezanost svih službi koje rade s djecom; slaba razmjena informacija među sektorima; nepostojanje jedinstvene baze podataka; nedostatak (nedovoljan broj) stručnog kadra (psihologa, socijalnih radnika, defektologa, pedijatara itd.); praktično i gotovo ne postoje strukture/službe odgovorne za dječju zaštitu (misli se na financijsku pomoć); malo se radi na dodatnim edukacijama; slaba motivacija stručnog kadra; neodgovarajući mehanizmi donošenja odluka što se ogleda u rješavanju od slučaja do slučaja; neusklađeno i površno donošenje odluka; nedovoljni materijalni, tehnički i ljudski resursi; nepostojanje Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite u lokalnoj zajednici.
- **Neuspjeh društva** se odnosi na: nepoštivanje i neprovođenje prava djece; opći stav da su djeca samo roditeljska briga; poremećen sustav vrijednosti; nedovoljno senzibilizirana javnost; predrasude i osuda okoline; neprepoznavanje stvarnih potreba prioritetno socijalno isključenih skupina djece; nedostatak akcija usmjerenih prema ovoj skupini djece; inertnost zajednice; neprimjenjivanje inkluzije; tradicionalne, zatvorene zajednice i obitelji; tabu teme, predrasude, sustav “nemiješanja”; roditelji ne žele pomoć; nemotiviranost društva za stupanje u akcije i spoznavanje novih načina rješavanja problema.
- **Neuspjeh pojedinca** je analiziran s aspekta roditeljstva i djelovanja stručnog kadra, te su definirani sljedeći uzroci problema: prebacivanje odgovornosti na druge ljude i službe; stav da država mora sve financirati; nemotiviranost za unapređenje statusa djeteta; osjećaj manje vrijednosti i srama kod djeteta; needuciranost i nemotiviranost za rad s djecom iz socijalno isključenih grupa; konzervatizam; predrasude o djeci sa smetnjama u razvoju; nedovoljna razvijena svijest profesionalaca; prisutnost stida, odnosno otpor roditelja da prihvate dijete s posebnim potrebama; neprihvaćanje bilo kakvog drugog mišljenja ili savjeta; neinformiranost

roditelja da mogu sudjelovati u donošenju odluka; pogrešni odgojni postupci roditelja; nedostatak roditeljske ljubavi; neobrazovanost i siromaštvo roditelja; inertnost profesionalca.

Konceptualni okvir i analizu uzroka u okviru konceptualnog okvira vidjeti u *Aneksima 2 i 3*

3. PREGLED DOSADAŠNJIH PROJEKATA UNICEF/IBHI S OSVRTOM NA AKCIJSKE PLANOVE RAZVOJA DJEČJE ZAŠTITE U 14 OPĆINA

3.1. Rezultati i naučene lekcije

Uz podršku i suradnju s UNICEF-om, IBHI od 2003. godine do sada realizira projekte s ciljem promoviranja djelotvorne i efikasne politike dječje zaštite na svim razinama, a koja doprinosi redukciji siromaštva, nejednakosti i socijalne isključenosti, te uspostavi sigurne sredine za svu djecu u BiH.

Realizacija UNICEF/IBHI projektnih aktivnosti je zasnovana na HRBAP metodologiji (Human Rights Based Approach Programming), tj. programiranje zasnovano na poštivanju ljudskih prava. Uvođenjem ove metodologije, učinjen je značajan utjecaj na povećanje osviještenosti i senzibiliziranosti pojedinaca, skupina i lokalnih zajednica o pitanju prava djeteta i o njihovom ostvarivanju.

S ciljem uvođenja i razvoja mješovitog, međusektoralnog, pristupa, u ciljanim općinama projekta, uspostavljeni su Općinski upravni odbori s ciljem jačanja općinskog menadžmenta politike dječje zaštite. To su međusektoralna tijela odgovorna za sveobuhvatno planiranje i primjenu akcijskih planova razvoja dječje zaštite i akcijskih planova razvoja mehanizma praćenja upisa djece u osnovne škole u ciljanim lokalnim zajednicama Projekta.

U šest ciljanih općina, Općinski upravni odbori su prerasli u općinske Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite: Bugojno, Goražde, Gradiška, Istočna Ilidža, Kakanj, Teslić.

Lokalni dvogodišnji Akcijski planovi razvoja dječje zaštite, tj. socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite, zasnovani su na promociji i primjeni mješovitog[23] sustava dječje zaštite, gender[24] pristupu, kao i pristupu klijentu. Akcijski planovi su u svih četrnaest (14) općina prihvaćeni od strane Općinskih vijeća/Skupština općina i predstavljaju lokalnu strategiju za razvoj dječje zaštite.

Primjena akcijskih planova razvoja mehanizma praćenja upisa u osnovne škole omogućili su jačanje informacijskog sustava u općinama kroz uspostavu baze podataka o djeci, kao i kvalitetnije praćenje upisa djece u osnovne škole i realizacije osnovnog prava djeteta – prava na obrazovanje.

U okviru UNICEF/IBHI projekata, u komponenti 'razvoj politika', omogućen je rad entitetskih grupa za razvoj politika dječje zaštite (CCPAG) usmjerenih na razvoj i unapređenje politika dječje zaštite. Također je objavljen i određen broj publikacija usmjerenih na unapređenje politika na unapređenju socijalne inkluzije u sustavu dječje zaštite u BiH.

4. SUSTAV DJEČJE ZAŠTITE U OPĆINI LIVNO

4.1. Mapiranje sustava dječje zaštite

Sustav dječje zaštite u BiH uključuje više sektora djelovanja društva u cilju zaštite djeteta u BiH: socijalni, obrazovni, zdravstveni, pravosuđe i policija, kao i nevladin i privatni sektor, mediji i obitelj. Institucije i organizacije aktivne u sustavu dječje zaštite, u skladu s važećim razinama odgovornosti, djeluju i pružaju usluge u skladu sa zakonodavnim okvirom, mandatima, ovlastima, opisom posla, procedurama izvještavanja i izvorima financiranja.

Državni/ entitetski nivo

[23] Pristup zasnovan na među-sektoralnosti i multidisciplinarnosti.
[24] Pristup zasnovana na jednakosti I ravnopravnosti spolova

Sustav dječje zaštite na državnoj razini uključuju djelovanje relevantnih državnih institucija zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Ujedno, radom državnih institucija i ministarstva omogućena je priprema, donošenje zakona i drugih dokumenata koja se tiču unapređenja ostvarivanja dječjih prava kao što su: „Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom (2007-2010)“, „Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH“, „Politike u oblasti invalidnosti u BiH“[25], „Okvirni protokol djelovanja u slučajevima zlostavljanja djece“[26] i dr.. Ova ministarstva surađuju s lokalnim i međunarodnim organizacijama za zaštitu ljudskih prava i sloboda, vrše praćenje i pripremaju izvještaje o primjeni međunarodnih konvencija koje je ratificirala Bosna i Hercegovina. U pitanju su: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo sigurnosti i Ministarstvo pravde. U okviru ovih ministarstava djeluju i posebna tijela kao što su: Vijeće za djecu BiH[27], Državne grupe i podgrupa za sprečavanje trgovine djecom i dr. (za više informacija vidjeti *Aneks 6*).

Vlada Federacije BiH vrši provođenje politike i izvršavanje zakona federalne vlasti kroz rad mjerodavnih ministarstva čime doprinosi uređivanju dječje zaštite na razini Federacije BiH.

Ministarstvo za rad i socijalnu politiku FBiH obavlja upravne, stručne i druge poslove utvrđene u zakonima koji se odnose na mjerodavnost Federacije BiH u oblastima: socijalne politike, rada i zapošljavanja, kao i penzijskog i invalidskog osiguranja. Rad Ministarstva reguliran je Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (“Službene novine Federacije BiH” broj 8/95,3/96,9/96 i 48/99).[28] Poslovi se odnose na: politiku rada i zapošljavanja; radne odnose i prava iz radnog odnosa; zaštitu na radu; mirovinsko i invalidsko osiguranje; međunarodne konvencije u skladu s Ustavom BiH, ugovore i bilateralne sporazume iz oblasti zapošljavanja; socijalnu sigurnost i solidarnost, zaštitu civilnih žrtava rata; zaštitu obitelji, usvojenje i skrbništvo; socijalnu zaštitu i druge poslove utvrđene zakonima iz ovih oblasti. U okviru ministarstva, između ostalih, djeluje i Sektor za socijalnu zaštitu, zaštitu obitelji i djece, kao i inspekcijska služba koja vrši nadzor nad radom institucija i službi za socijalnu zaštitu.

Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH obavlja upravne, stručne i druge poslove iz mjerodavnosti Federacije, koji se odnose na predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, pedagoške standarde i normative prostora, opreme i nastavnih sredstva za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i odgoja, stručno obrazovanje i usavršavanje nastavnog osoblja, udžbeničku literaturu za osnovno i srednje obrazovanje, razvoj i koordiniranje znanstvenoistraživačkog rad u ovoj oblasti i druge poslove utvrđene zakonom. Ministarstvo je osiguralo sredstva za nabavku knjiga za učenike/ce od I-IV razreda, te socijalno ugrožene učenike/ce od V-VIII razreda osnovnih škola na području FBiH.

Ministarstvo kulture i sporta FBiH obavlja upravne, stručne i druge poslove iz mjerodavnosti Federacije, koji se odnose na: znanstvenoistraživačku djelatnost u oblasti zaštite i korištenja kulturno-historijskog nasljeđa; muzejsku, arhivarsku, bibliotekarsku, izdavačku,

---

[25] Usvibnju 2008. godine, Vijeće ministara BiH prihvatilo je dokument „Politike u oblasti invalidnosti u BiH“ u kojem su, između ostalog, definirani ciljevi i mjere za nadilaženje stanja u oblasti invalidnosti u BiH. Politika u oblasti invalidnosti nastala je kao proizvod međudržavne suradnje Bosne i Hercegovine i Republike Finske. U procesima podrške Finske Bosni i Hercegovini u socijalnim reformama od 1999. godine ulogu izvršne agencije, agencije za implementaciju i za tehničku asistenciju imao je Nezavisni biro za humanitarna pitanja (IBHI).

[26] U izradi protokola sudjelovale su sljedeće institucije: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH, Ministarstvo zdravstva FBiH, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS, Ministarstvo unutrašnjih poslova /Policija FBiH, Ministarstvo unutarnjih poslova / Policija RS, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH, Ministarstvo prosvjete i kulture RS, Udruga sudskih vještaka FBiH, Udruženje sudskih vještaka RS, Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće BiH, Ombudsman FBiH i Ombudsman RS. Ovaj okvirni protokol realiziran je uz podršku i pomoć Ureda ombudsmana Katalonije i Katalonske agencije za poticanje razvoja.

[27] Vijeće za djecu BiH je uspostavljeno krajem 2002. godine, s ciljem da prati implementaciju Državnog akcijskog plana za djecu za razdoblje 2002.-2010. godine. Od svog osnivanja, Vijeće za djecu djelovalo je u pravcu omogućavanja bliskog monitoringa dječjih prava širom zemlje i kreiranja relevantnih politika da bi se nadišli izazovi s kojima se suočavaju djeca širom Bosne i Hercegovine. Vijeće za djecu je aktivne suradnike pronašlo u državnim vladinim i nevladinim partnerima i međunarodnim organizacijama. Vijeće za djecu je 17.07.2008. uputilo za javnu raspravu dokument „Revidirani Akcijski plan za djecu BiH 2001.-2010.“;

[28] www.fbihvlada.gov.ba

kazališnu, glazbenu, likovnu, filmsku i estradnu djelatnost, djelatnost organizacija i udruge građana u oblasti umjetnosti, kulture, športa i mladih; unapređenje sporta i tjelesne kulture, utvrđuje strategiju razvoja u oblasti kulture, sporta i mladih i druge poslove utvrđene zakonom.

Ministarstvo zdravstva FBiH obavlja upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koji se odnose na mjerodavnosz Federacije u oblasti zdravstva. Ministarstvo djeluje u skladu sa Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/97), Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj 30/97) i drugim relevantnim zakonima.

Ministarstvo unutarnjih poslova FBiH djeluje u skladu sa Zakonom o unutarnjim poslovima FBiH ("Sl. novine FBiH", br.: 49/05), Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o policijskim službenicima FBiH ("Sl. novine FBiH", broj: 27/05, 70/08) i drugim relevantnim zakonima kao i podzakonskim propisima donesenim na osnovi spomenutih zakona. Poslovi ovog ministarstva su, između ostalog, usmjereni na sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela međunarodnog kriminala i terorizma, neovlaštene trgovine drogom i organiziranog kriminala i drugih kaznenih djela iz mjerodavnosti Federacije, kao i na zaštitu ljudskih prava i građanskih sloboda u oblasti unutarnjih poslova.

Ministarstvo pravde FBiH vrši upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koji se odnose na ostvarivanje mjerodavnosti Federacije BiH u oblasti: pravosudnih institucija i uprave, upravnim nadzorom nad radom pravosudne uprave i federalnih tijela uprave, udruživanje u političke organizacije i udruge građana, uredsko poslovanje, upravnog nadzora i izvršenja kaznenih sankcija.

Županijska razina

U okviru Vlade Županije Hercegbosanske postoje sljedeća ministarstva koja djeluju u oblasti socijalne i dječje zaštite: Ministarstvo rada zdravstva, socijalne skrbi i prognanih, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa i uprave. U veljači 2006. godine, Vlada je donijela Odluku o formiranju radne skupine za izradu Programa borbe protiv ovisnosti od opojnih droga[29].

Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih djeluje u oblasti socijalne politike u skladu s relevantnom zakonskom regulativnom i drugim dokumentima i propisima. U oblasti dječje zaštite županijsko ministarstvo djeluje u skladu sa mjerodavnostima, tj. osigurava provođenje relevantne zakonske regulative, omogućuje financiranje djelatnosti i socijalne skrbi, prati rad socijalnih institucija, odlučuje o drugostupanjskom upravnom postupku revizije prvostupanjskih rješenja općinskih tijela uprave i drugih institucija. U mjerodavnom županijskom ministarstvu djeluje inspekcijska služba. Ministarstvo putem rizničkog poslovanja izdvaja sredstva za tekuće prijenose, a proračunom za 2009. godinu planirana su sljedeća izdvajanja: za zdravstvene institucije, beneficije za socijalnu zaštitu, udruge građana, rodiljski dopust i dr.

Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa djeluje u skladu sa relevantnim zakonskim regulativama (Okvirni zakon o obrazovanju BiH; i Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju ŽHB i dr. relevantni dokumenti). Županijsko Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa djeluje u okviru mjerodavnosti koje se odnose na: predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i odgoj, specijalno obrazovanje, visoko obrazovanje, praćenje i dr. Prosvjetna inspekcija provodi upravni nadzor nad radom osnovnih i srednjih škola. Uvjete, način i postupak ovog nadzora propisuje Ministarstvo. Stručno pedagoški nadzor nad radom osnovnih škola vrši Zavod za školstvo u Mostaru. Ovo Ministarstvo putem rizničkog poslovanja izdvaja sredstva i za tekuće prijenose, a proračunom za 2009. godinu planirana su sljedeća izdvajanja tj. potpore za: sport, kulturu i stipendiranje studenata, kao i za kapitalnu podršku školama.

Ministarstvo unutarnjih poslova vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose na provođenje Ustava i zakona Bosne i Hercegovine, Federacije i županije u pitanjima unutarnjih poslova, poslove i zadatke policije, osim poslova koji su u mjerodavnosti policije Federacije, pripremanje nacrta zakona i drugih propisa iz svoje mjerodavnosti, inspekcijski nadzor u svim oblastima iz svoje mjerodavnosti i obavljanje drugih poslova i zadataka koji su mu Zakonom o unutarnjim poslovima Županije („Narodne novine ŽHB," br. 3/02, 6/03, 11/03, 1/05) i drugim propisima stavljeni u mjerodavnost.

[29] Izvor podataka: „Narodne novine ŽHB", br. 2/06.

Ministarstvo pravosuđa i uprave obavlja, između ostalog, upravne i druge stručne poslove koji se odnose na organiziranje, kadrove i uvjete za rad županijskih pravosudnih tijela, sudova za prekršaje, institucija za izvršenje sankcija. Ova ustanova također vrši nadzor nad radom pravosudne uprave. Ministarstvo obavlja inspekcijski nadzor iz mjerodavnosti Ministarstva, kao i poštivanje međunarodnih konvencija u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine.
(Za više informacija vidjeti *Aneks 6*).

Općinska razina[30]

❖ Općina Livno

Općina Livno[31] uređuje: samoupravni djelokrug jedinice lokalne samouprave, tijela, međusobne odnose, mjesnu samoupravu, izravno sudjelovanje građana u odlučivanju, financiranje i imovinu, propise i druge akte, javnost rada, suradnju jedinica lokalne samouprave, odnose i suradnju s federalnim i županijskim vlastima kao i druga pitanja od značaja za ustrojstvo i rad Općine Livno. Općinsko vijeće donosi općinske propise i druge akte u okviru prava i obveza Općine iz samoupravnog djelokruga Općine, te obavlja i druge poslove sukladno Zakonu i Statutu Općine kao što su: organiziranje i unapređenje lokalnog javnog prijevoza u okviru kojeg je i prijevoz učenika; utvrđivanje politike predškolskog obrazovanja, unapređenje mreže ustanova te upravljanje i financiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja; osnivanje, upravljanje, unapređenje, i financiranje ustanova osnovnog obrazovanja; osnivanje, upravljanje, unapređenje, i financiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i športa; ocjenjivanje rada ustanova i kvalitete usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i športa te osiguranje financijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu s potrebama pučanstva i mogućnostima općine; analiza stanja javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine te predlaganje mjera prema mjerodavnim tijelima za ova pitanja; obavlja druge poslove koji su od interesa za građane Općine, te njen gospodarski društveni, kulturni i socijalni napredak.

Načelnik rukovodi općinskom upravom i izravno je odgovoran za provedbu općinske politike i izvršavanje općinskih propisa, te obavljanje poslova koje na Općinu prenesu županijska i federalna vlast. Općinsko vijeće zajedno s općinskim načelnikom predstavlja tijelo vlasti općine koje svoju funkciju vrši u skladu s važećim pravnim okvirom. Nadzor nad zakonitošću rada općinskih tijela uprave obavljaju mjerodavna tijela Federacije, odnosno Županije. Monitoring se provodi i unutar službi općinske uprave, a u skladu s definiranim obvezama i odgovornostima svih službenika/ca. U općini Livno ne postoji jedinstvena baza podataka iz oblasti dječje zaštite.

U Općini djeluju sljedeće službe: Služba opće uprave i društvenih djelatnosti, Služba za financije, Služba za gospodarstvo i inspekcijske poslove, Služba za graditeljstvo, prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove, Služba za imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina, Služba za branitelje, Služba za civilnu zaštitu i služba za zajedničke poslove. Matični ured, koji djeluje unutar Službe za opću upravu i društvene djelatnosti, ne posjeduje sveobuhvatnu informaciju o djeci iz općine Livno. Služba opće uprave i društvenih djelatnosti u segmentu poslova koji se odnose na obrazovanje raspolaže informacijama o djeci, obveznicima upisa u osnovne škole. Ovi podatci ažuriraju se u suradnji s obrazovnim institucijama i s podatcima koji su sastavni dio izvještaja koje podnose relevantne institucije ili nevladine organizacije. Općinske službe koriste postojeće podatke za pripremanje planova/programa kao i u svrhu različitih analiza.

Općina Livno financira djelovanje mjerodavnih javnih ustanova koja se bave pitanjima socijalne i dječje zaštite. U okviru općinskog proračuna za 2009. godinu, planirana su izdvajanja koja omogućavaju djelovanje J.U. Centar za socijalni rad, Dječjeg vrtića "Pčelice" i Crvenog križa. Također, proračunom su planirana izdvajanja i za: kulturu, školstvo i zdravstvo, šport, za projekte udruga, projekte mladima, podršku mladim obiteljima, mjesnim zajednicama, obnovi i povratku, podršku medijima, dječjim vrtićima "Sunčev sjaj" i "Mali princ" i dr.

---

[30] Izvor podataka: Aneksi 5, 7 i Procjena situacije u oblasti dječje zaštite.
[31] Statut Općine Livno; „Službeni glasnik Općine Livno", br. 5/08 od 26.06.2008. godine

❖ **Socijalni sektor**

J.U. Centar za socijalni rad

U općini Livno djeluje javna ustanova Centar za socijalni rad. CSR djeluje u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi („Narodne novine ŽHB“, br.5/98) i odlukama Vlade Županije, kao i drugim zakonima: Obiteljskim zakonom, Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, Kaznenim zakonom, odredbama koja se odnosi na maloljetne počinitelje kaznenih djela, Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o upravnom postupku, Zakonom o zaštiti osoba s duševnim bolestima, Zakonom o izvanparničnom postupku i dr..

Prema važećem Zakonu o socijalnoj skrbi, djeca korisnici socijalne zaštite su:

- djeca bez roditeljske skrbi,
- odgojno zanemarena i zapuštena djeca,
- djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim prilikama,
- tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete kojem je ili bi trebala biti primijenjena mjera obiteljsko zaštite,
- druga osoba koja je u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama ili drugim opojnim sredstvima ili zbog drugih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja i drugih uzroka.

Prema novom Pravilniku, broj stručnog kadra je zadovoljen. Kadar pedagoga, defektologa i logopeda angažira se po potrebi temeljem ugovora o privremenim i povremenim poslovima. U Centru nema referenta za dječju zaštitu.

Pri CSR djeluje Komisija za razvrstavanje i ocjenjivanje djece ometene u psihofizičkom razvoju u čijem sastavu djeluju sljedeći stručnjaci: socijalni radnik, psiholog, fizijatar, pedijatar, neuropsihijatar i defektolog. Pedijatrica je predsjedavajuća Komisije, dok socijalna radnica ima i odgovornost koordiniranja članova/ica ovog tijela. Angažiraju se neuropsihijatar i defektolog iz općine Travnik.

CSR opremljen s tehničkom opremom potrebnom za kreiranje baza podataka (software i hardware), ali ne raspolaže jedinstvenom elektroničkom bazom podataka o socijalno isključenim skupinama djece. U funkciji je SOTAC baza podataka koja omogućava evidenciju o osobama s invaliditetom, korisnicima socijalne zaštite. Evidencija o djeci korisnicima određenih prava socijalne skrbi postoji u vidu popisa i datoteka i u okviru izvještaja. Podatci se prikupljaju iz različitih službi, institucija, suda i građana, rada na terenu i prijava od strane roditelja. CSR koristi arhivirane i raspoložive podatke o djeci korisnicima socijalne skrbi u svrhu planiranja i realizacije svakodnevnih aktivnosti, kao i za pripremu izvještaja prema mjerodavnom županijskom ministarstvu i Općinskom vijeću. Podatci ukazuju na status i broj korisnika socijalne skrbi sa područja općine Livno.

U Centru postoje prostorije za savjetodavni rad i rad s klijentima. Ali Savjetovalište kao poseban odsjek ne postoji. CSR nema prilagođene pristupe za osobe sa invaliditetom. Centar ima vozilo za odlazak na teren.

Na području općine Livno nema javnih ustanova za smještaj djece ili rad s djecom i mladima (Dnevni centar, Sigurna kuća, Prihvatilište i sl.).

CSR nije provodio programe s fokusom na djecu, djelovao kroz mobilni tim, niti provodio programe usvajanja. Djelatnice CSR-a nazočile su edukacijama na sljedeće teme: nasilje u obitelji, trgovina ljudima, izrada projekata, edukacija odraslih, nenasilna komunikacija. Ove edukacije su organizirana od strane: raznih ministarstva, UNICEF, OESC, NVO, Save the Children UK, itd.. U okviru UNICEF/IBHI projekta, u lipnju 2009. godine, dvije djelatnice Centra sudjelovale su u edukaciji o primjeni HRBAP metodologije i inkluzije u zajednici.

Prema „Procjeni situacije u oblasti dječje zaštite u općini Livno“[32], u CSR je istaknuta potreba za edukacijama na sljedeće teme: obiteljsko-dječje savjetovanje, psihosocijalna pomoć

[32] Dokument je izrađen od strane Općinskog upravnog odbora projekta UNICEF/IBHI, juli/srpanj 2009. godine.

žrtvama nasilja, ženama i djeci, rad s djecom s posebnim potrebama, rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, menadžment slučaja, edukacija iz oblasti zakonodavstva i na koji način se provodi. Ovdje je istaknuto da je prioritetna potreba CSR profesionalni razvoj, a zatim: unapređenje usluga, unapređenje suradnje s klijentom i zajednicom, opremanje i potreba za većom uključenosti u donošenju zakona.

U okviru SPIS projekta, UNICEF je osigurao grant u iznosu od 9.200,00 KM za opremanje Centra za socijalni rad. Opremanje će se izvršiti tokom siječnja 2010. godine a IBHI je omogućio podršku u pripremnom procesu.

CSR surađuje sa školama, policijom, nevladinim organizacijama i dr. i to uglavnom kroz rješavanje određenog zajedničkog problema.

Praćenje rada ove Službe obavlja se kroz rad i izvještavanje prema višim razinama u Općini Livno, županijskom i federalnom ministarstvu.

U pogledu financijskog toka unutar socijalne zaštite, Federalno Ministarstvo za rad i socijalnu politiku osigurava sredstva za naknade osobama sa invaliditetom. Županija osigurava prava i davanja iz socijalne zaštite, dok Općina Livno financira djelovanje CSR (plaće i materijalne troškove), troškove štićenika smještenih u specijaliziranim ustanovama, prijevoz socijalno ugroženih učenika, nabavku udžbenika i drugo.

U okviru UNICEF/IBHI projekta, a u skladu sa odlukom Općinskog upravnog odbora Projekta u Livnu, pokrenut je **posebno usmjereni projekt „I moje mjesto je tu“**, koji realizira Centar za socijalni rad Livno u partnerstvu sa: Općinom Livno, osnovnim školama, Domom zdravlja, Policijskom stanicom, NVO „Koraci“ i Crveni križ. Predviđeno je da se projekt realizira u razdoblju od 01.12.2009.-31.03.2010. godine a ukupna sredstva za provedbu projekta su 16.270,00 KM. Cilj projekta je podrška socijalno isključenim grupama djece i njihovim obiteljima u procesu inkluzije u društvene tokove. Projektom će se postići sljedeći rezultati: osigurat će se uvjeti za kontinuirano provođenje individualnog i skupnog rada sa socijalno isključenim skupinama djece, kao i njihovim roditeljima, te će se unaprijedit usluge prevencije, rane identifikacije i detekcije poteškoća u razvoju djece uz korištenje adekvatnih mjernih instrumenata.

- **Obrazovne ustanove**

- **Predškolsko obrazovanje**

U općini Livno djeluju sljedeće ustanove u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja: Dječji vrtić „Pčelice“, Dječji vrtić „Sunčev sjaj“ i Dječji vrtić „Mali princ“. Ove ustanove djeluju u skladu sa Zakonom o predškolskom odgoju i naobrazbi („Nar.novine ŽHB“, br. 5/99). Dječji vrtić „Pčelice“ je javna ustanova čiji je osnivač Općina Livno, a ostala dva vrtića su u privatnom vlasništvu. Premda Općina Livno osigurava financijsku podršku za djelovanje ovih ustanova, roditelji djece sufinanciraju smještaj i prehranu djece. Vrtići pružaju usluge za 225-ero djece predškolskog uzrasta iz općine Livno, od čega je 7 djece s posebnim potrebama. Vrtići nemaju elektroničke baze podataka o djeci korisnicima/cama predškolskih usluga.

U svezi praćenja rada ove ustanove imaju obvezu izvještavanja prema Općini Livno i mjerodavnom županijskom ministarstvu.

- **Osnovno obrazovanje**

Na području općine Livno djeluju sljedeće osnovne škole: OŠ *Ivana Gorana Kovačića* i OŠ *Fra Lovre Karaule*. Škole djeluju u skladu sa Zakonom o osnovnom školstvu („Sl. novine ŽHB , br. 12/04 i 12/08) i drugim zakonima i pravilnicima iz ove oblasti. Glazbeno obrazovanje djeca iz ove općine stječu u Osnovnoj glazbenoj školi *Franje S. Vilhara* iz Livna.

Područne škole za osmogodišnje školovanje, koje djeluju u sklopu *OŠ Ivana Gorana Kovačića,* su u: Zabrišću, Orguzu i Ličtanima, dok su područne škole za četverogodišnje školovanje u: Čaiću, Čukliću, Biloj, Srđevićima, Grborezima, Držanlijama i Guberu.

Područne škole za osmogodišnje školovanje koje djeluju u sklopu *OŠ Fra Lovre Karaule* su u: Vidošima, Podhumu, Priluci i Ljubunčiću, dok su područne škole za četverogodišnje školovanje u: Strupniću, Prispu, Dobrom, Potočanima, Zagoričanima, Smričanima, Megdanu, Podgradini, Golinjevu i Veliki Kablići.

U sklopu postojeće dvije osnovne škole provodi se i osmogodišnje i devetogodišnje osnovno obrazovanje. Devetogodišnje obrazovanje provodi se sukladno Odluci o uvođenju devetogodišnjeg obrazovanja od 2006./2007. školske godine (od 11.05.2006.) godine, koju je donijelo Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽHB. Prema ovoj odluci, u prvi razred devetogodišnjeg programa osnovnog obrazovanja u školskoj 2006./2007. godini upisuju se djeca koja do 1. rujna tekuće godine imaju navršenih šest godina života.

U školskoj 2008./2009. godini, ove škole je pohađalo:
- od I-IX razreda ukupno 764 učenika/ca od čega 10 učenika/ca sa posebnim potrebama
- od I-VIII razreda ukupno 2.089 učenika/ca od čega 48 dijete sa posebnim potrebama.

- **Srednje obrazovanje**

Na području općine Livno djeluju sljedeće srednje škole: Gimnazija Livno, Srednja ekonomska škola i Srednja strukovna škola *Silvija Strahimira Kranjčevića* . Ove škole djeluju u skladu sa Zakonom o srednjem školstvu (Narodne novine ŽHB", br. 12/04) i drugim zakonima i pravilnicima iz ove oblasti.

U školskoj 2008./2009. godine ove škole je pohađalo od I-IV razreda ukupno 1.319 učenika/ca od čega 6-toro djece sa posebnim potrebama.

Općenito za osnovno i srednje obrazovanje

Prema Procjeni[33], niti jedna od obrazovnih ustanova ne posjeduje elektroničke baze podataka o djeci, učenicima i učenicama osnovnih i srednjih škola. Škole vode evidenciju o broju i uspjehu učenika, izvannastavnim aktivnostima i dugim relevantnim informacijama i podatcima o učenicima i nastavnicima u svrhu praćenja uspješnosti rada i izvještavanja. Podatci iz škola koriste se u svrhu izvještavanja prema općini i mjerodavnim ministarstvima i drugim institucijama.

Niti jedna škola ne posjeduje mobilni tim za inkluzivnu nastavu, ne provode predškolske programe niti imaju produženo dnevno zbrinjavanje za učenike/ce. Sve gradske škole posjeduju knjižnice s većim ili manjim brojem knjiga (naslova).

Sve škole imaju Vijeća učenika i Vijeća roditelja. U svim školama odvijaju se izvannastavne aktivnosti, dok pojedine škole imaju dvorane i igrališta za tjelesnu aktivnost ili jedno od navedenog. Većina četverogodišnjih škola imaju igrališta koja su opremljena za nogomet i košarku. Za razliku od ostalih srednjih škola, Gimnazija Livno ne raspolaže niti igralištem niti dvoranom za tjelesni odgoj. Srednja ekonomska škola je jedina obrazovna ustanova koja ima prilagođen pristup za osobe s tjelesnim invaliditetom.

Osnovne škole djelomično su opremljene odgovarajućim nastavnim učilima, uključujući i opremljenost laboratorija i sl. kao što su: kabineti za biologiju, kemiju, informatiku i glazbu. Kod srednjih škola, Gimnazija i Srednja ekonomska škola imaju opremljene sve kabinete dok SSŠ Silvija Strahimira Kranjčevića ima djelomično opremljene kabinete.

U školama se ne pripremaju obroci za učenike/ce, a prijevoz učenika je subvencioniran od strane Općine s 40% cijene autobusne karte za osnovce i 20% za srednjoškolce. Za 130 učenika osigurana je subvencija od 50% cijene autobusne karte.

Veći broj nastavnika (učitelji razredne nastave i srednjoškolski profesori) pohađao je različite obuke u svrhu profesionalnog usavršavanja u posljednje dvije godine. Škole imaju trenere/mentore za određene programe obuke. U pitanju je učitelj razredne nastave/trener, te interni auditori – ISO 9001/2000. Nastavnici nisu dovoljno obučeni aplicirati metodologije učenja niti su upućeni u koncept „škole prijatelji djece".

Istaknuto je da su prioriteti obrazovnih ustanova sljedeći: profesionalni razvoj, unapređenje znanja o metodama rada, opremanje ustanova, unapređenje statusa djeteta i suradnje s roditeljima i zajednicom.

Škole imaju obvezu izvještavanja prema mjerodavnom ministarstvu i po potrebi prema Općini. Interni monitoring i evaluacija rada vrši se kroz hijerarhijsko izvještavanje u skladu s

[33] Dokument „Procjena situacije u sferi dječje zaštite u općini Livno", OUO Projekta UNICEF/IBHI, srpanj 2009. godine

organizacijom poslova, a u školama kroz nastavnička vijeća, školske odbore i praćenje od strane pedagoga (osnovno obrazovanje). Monitoring se vrši i od županijskih inspekcijskih službi.

Mjerodavno Ministarstvo putem rizničkog poslovanja izdvaja sredstva za financiranje plaća radnika zaposlenih u školama. Općina Livno iz općinskog proračuna izdvaja sredstava za materijalne troškove osnovnih škola.

- **Visokoškolsko obrazovanje**

Postoje dva Odjela visokoškolskih ustanova koje djeluju kao dislocirani odjeli u općini Livno i to: Odjel Agronomskog Fakulteta Mostar (u pripremi) i Odsjek Prirodno-matematičkih znanosti i pedagogije, Fakulteta Mostar, a koji koriste prostorije Ekonomske škole Livno.

❖ **Zdravstveni sektor**

- **Županijska bolnica/Dom zdravlja**

U općini Livno djeluje Županijska bolnica *Dr. fra Mihovila Sučića* i Dom zdravlja. Zdravstvene ustanove u općini Livno djeluju u skladu sa Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine ŽHB“, br. 11/05), Zakon o zdravstvenom osiguranju („Narodne novine ŽHB“, br. 12/05, 1/06) i dr.. U općini ne djeluje Centar za mentalno zdravlje.

Županijska bolnica *Dr. fra Mihovila Sučića* pokriva potrebe za specijalističko-konzultativnom i bolničkom zdravstvenom zaštitom za pučanstvo ŽHB (Livno, Tomislavgrad, Kupres, Glamoč, Drvar i Grahovo). Bolnica ima formirane sve neophodne odjele jedne opće bolnice, s planiranim konačnim kapacitetom od 250 postelja na odjelima. U Bolnici postoji i Odjel onkologije u kojem su zaposlene dvije medicinske sestre.

U zdravstvenim ustanovama su s 1.6.2009. godine pružene usluge za 2000 djece predškolskog uzrasta i 70-ero djece s posebnim potrebama u ŽHB. Podatci o korisnicima arhivirani su kroz zdravstvene kartone, jer zdravstvene ustanove nisu elektronski umrežene i nemaju el. baze podataka.

Obiteljska medicina provodi se od strane tri (3) liječnika u lokalnoj zajednici. U Domu zdravlja djeluje patronažna služba (VMS) koja nema terensko vozilo. Zdravstvene ustanove raspolažu opremom za hlađenje, koja služi za transport i čuvanje medikamenata (vakcina). Također imaju odvojene prostorije za pružanje usluga djeci. Pedijatrijska služba je opremljena u skladu s principom „prijatelji djece“. Bolnica za razliku od Doma zdravlja, ima lift i prilagođene pristupe za osobe s invaliditetom.

Pedijatri su sudjelovali u edukacijama. Ove ustanove provode programe u školama (preventivne programe i programe promocije zdravlja) dok u njima ne djeluje mobilni tim za provođenje programa u ruralnim sredinama, niti se provode programi o higijensko-zdravstvenim mjerama.

U slučaju nasilja u obitelji, zdravstvene ustanove obavještavaju Policiju. Zdravstvene ustanove surađuju s Matičnim uredom u pogledu upisa u matične knjige, kao i sa školama i CSR u svezi djece s ranom ometenošću i invaliditetom kada dođu u školsku dob.

Kao prioritetne potrebe istaknut je profesionalni razvoj, a zatim opremanje ustanova, unapređenje suradnje sa drugim sektorima, lokalnom zajednicom i pacijentima.

Evidentirani podatci se koriste zbog praćenja zdravstvenog stanja korisnika, pripreme programa, izvještavanje prema višim razinama, tj. prema: mjerodavnom Ministarstvu ŽHB, Zavodu za javno zdravstvo i Zavodu zdravstvenog osiguranja. Financiranje zdravstvenih ustanova osigurava se preko Županijskog zavoda zdravstvenog osiguranja.

❖ **Sektor sigurnosti i pravosuđa**

U općini djeluje Policijska uprava Livno u okviru koje djeluju Policijska stanica Livno i Policijska stanica Glamoč. **Policijska stanica Livno** djeluje u skladu sa Zakonom o policijskim službenicima („Narodne novine HBŽ“, br. 4/07) i drugim relevantnim zakonima i zakonskim aktima.

Prostorije ove ustanove nemaju prilagođene pristupe za osobe s invaliditetom, niti postoje odvojene prostorije za rad sa maloljetnicima. Policijska stanica nije adekvatno opremljena, niti raspolaže elektroničkom bazom podataka o maloljetnim korisnicima. U općini Livno ne postoji Sigurna kuća za smještaj žrtava nasilja u obitelji.

U svrhu povećanja kvaliteta usluga, istaknute su sljedeće potrebe: opremanje ustanove, profesionalni razvoj, unapređenje suradnje s drugim sektorima, kao i sa zajednicom i obiteljima.

Policijska stanica početkom školske godine provodi tečaj o prometu za djecu, kao i preventivne programe (npr. projekata 'Policija u zajednici'). Policijska stanica zloporaba droga na terenu. Policijska stanica surađuje s volonterima, civilnim društvom i nevladinim organizacijama. Također surađuje s CSR i zdravstvenim ustanovama u problematici pojave nasilja u obitelji, maloljetničke delinkvencije, kao i matičnim uredima u svezi upisa u matične knjige.

Na području općine Livno postoji Županijski sud Livno i Općinski sud Livno. **Općinski sud Livno** djeluje s Odjelima u Drvaru i Tomislavgradu. Raspodjelom posla unutar suda dvojici sudaca dodijeljeni su predmeti maloljetnika.

Prema podatcima Općinskog suda u Livnu do 1.6.2009. izrečeno je 6 odgojnih mjera za maloljetne osobe od čega: tri (3) za upućivanje u Disciplinski centar, jedna (1) za pojačan nadzor roditelja, usvojitelja ili skrbnika, dva (2) pojačan nadzor mjerodavnog tijela socijalne zaštite. Četiri maloljetnika su recidivisti.

Prema podatcima iz 2008. godine, izrečeno je ukupno 18 odgojnih mjera: 11 za pojačan nadzor roditelja, usvojitelja ili skrbnika i 6 za pojačan nadzor mjerodavnog tijela socijalne zaštite.

❖ **Nevladin sektor**

- **Oblast dječje zaštite**

Udruga roditelja djece s poteškoćama u razvoju „Koraci“, Livno, osnovana je 2000. godine kao županijska udruga i djeluju u 6 općina. Udruga broji 80 članova/ica, većinom iz Livna. Udruga radi s roditeljima, i s djecom oboljelom od lake, umjerene i teže ometenosti, hiperaktivnosti i dr. o čemu ima podatke ali ne u vidu el. baze. Za rad s djecom imaju stručni kadar koji dijelom volonterski obavlja usluge za potrebe Udruge, ali nemaju stalno zaposlenih osoba u Udruzi. Prema podatcima iz srpnja 2009. godine, ova Udruga je osigurala podršku za 51 (6 m/45 ž) korisnika/ce. U vrlo rijetkim slučajevima su oba roditelja djece sa smetnjama u razvoju aktivni članovi udruge.

Udruga ima riješeno pitanje prostorija koje imaju prilagođene pristupe za djecu/osobe sa invaliditetom i odgovarajuće je opremljena. Udruga raspolaže kuhinjom u kojoj djeca kuhaju (djeca osposobljena za pomoćnog kuhara), te prostorijom za izradu raznih predmeta.

Udruga je iskazala potrebu: za aparatom za pravljenje svijeća, računalnom opremom, sitnim inventarom za kuhinju, kao i na potrebu za prostorijom za igraonicu i izvođenje raznih vježbi s djecom. Udruga planira pronaći prostorije za otvaranje mini pekarne u kojoj bi radila djeca s teškoćama u razvoju koja su završila srednju školu smjera pomoćni kuhar.

Općinska organizacija Crveni križ Livno je humanitarna, dobrovoljna organizacija od posebnog društvenog značaja. Svoje humanitarne ciljeve i zadatke Crveni križ ostvaruje u oblasti zaštite i unapređenja zdravlja, zdravstvenog prosvjećivanja (edukacije i obrazovanje u tom segmentu), socijalne zaštite, zdravstvenog i humanitarnog odgoja i obrazovanja. U situacijama prirodnih i drugih nesreća, Crveni križ obavlja posebne zadatke, u skladu sa zakonom i drugim propisima. Crveni križ primjenjuje ženevske Konvencije: Prvi i drugi protokol Ženevskih konvencija i dopunski protokoli ove dvije konvencije vezane za djelatnost Crvenog križa. Crveni križ Livno se bavi slijedećim aktivnostima: pruža humanitarnu pomoć u hrani, higijenskim sredstvima, odjeći i obući i drugom robom socijalno ugroženima, organizira obuku i ispite iz prve pomoći, organizira akcije dobrovoljnog darivanja krvi i animira nove darovatelje krvi, provodi programe kućne njege, svijesti o postojanju mina i NUS-a, obavlja poslove Službe traženja vezane uz nestale osobe, prevenciju bolesti ovisnosti, pruža podršku repatrijaciji, provodi projekte za mlade, promiče volonterstvo i volonterski rad, vrši pripreme za slučaj katastrofa…

Ova organizacija nije adekvatno opremljena te nema aktivne elektroničke baze podataka o djeci. Crveni križ Livno nema svoj vlastiti prostor, nego dijeli zajednički prostor sa županijskim Crvenim križem zbog čega je istaknuta potreba za dugoročnim rješenjem prostorija ove organizacije koje bi obuhvatile uredsku i prostorija/učionicu za predavanja. Da bi se unaprijedilo djelovanje ove organizacije, istaknuta je potreba za opremanjem, a kao prioritet je izdvojeno sljedeće: fotokopirni aparat, terensko vozilo, šatori i električni agregat. Također je istaknuta potreba jačanja suradnje s drugim nevladinim organizacijama, kao i sa školama i roditeljima. Inače, aktivisti Crvenog križa Livno su pohađali određene treninge/seminare u protekle 2 godine.

U općini Livno djeluju i udruge: **Udruga paraplegičara i oboljelih od dječje paralize, „Li-Woman“, „Viktorija“**, kao i **World Hope International**.

Centar mladih Livno bavi se promocijom volonterstva, organiziranjem edukativnih razmjena, kampova i drugih edukativno-kulturnih sadržaja za mlade te organiziranjem humanitarnih akcija.

Centar za građansku suradnju Livno djeluje u oblasti: izgradnje kapaciteta, edukacije i informiranja građanstva, edukacije i informiranja za profesionalce, djecu i studente.

Oblast športa:

Na području općine Livno djeluje dvadeset registriranih sportskih klubova i udruga: NK *Troglav*, MKK Livno, ŽKK Livno, Teakwan do klub *Magone*, MNK Seljak, NK *Kamešnica* – Podhum, NK *Seljak* – Vidoši, NK *Junak* – Sređvići, NK *Rujani – Čelebić*, NK *Hajduk* – Orguz, ŽOK *Troglav*, Aero klub Livno, Planinarsko društvo *Cincar*, Paraglinding klub *Krila Livna*, Plesni klub *Paganini*, SKI klub Livno, Šahovski klub *Dario*, Planinarsko društvo *Kamešnica*-Podhum, Planinarsko-ekološko društvo *Borova Glava*, Kickboxing klub *Dragovoljac,* RK *Livno*, SED *Žabljak*, UŠŠ *Lovrek*.

Oblast kulture:

U Općini Livno djeluju sljedeće organizacije, kao i ustanove u oblasti kulture: Franjevački muzej i galerija Gorica-Livno, Narodno sveučilište Livno, Ogranak Matice hrvatske Livno, HKUD „Dinara“ Livno, BKZ „Preporod“ Livno, KUD „Kamešnica“ – Podhum Livno, HKUD „Podinarje“ Lištani Livno, Centar Mladih Livno – Otvorena scena „Kolodvor“, Udruga likovnih stvaratelja „LI – ART“ Livno i Plesni klub „Paganini“ Livno.

❖ **Privatni sektor**

U općini Livno djeluju Udruga poslodavaca i Udruga proizvođača sira Livno. Podrška privatnih poduzetnika u sferi dječje zaštite se ogleda u vidu manjih sponzorstva ili donacija za djecu i njihove obitelji u stanju socijalnoj potrebi. Privatni sektor, također, doprinosi i kroz sponzorstva za održavanje sportskih ili kulturnih manifestacija.

❖ **Mediji**

U općini Livno djeluju sljedeća dva (2) medija: J.P. Radio TV Livno i Radio Studio N Livno.

Radio TV Livno je javno poduzeće i njegov osnivač je Općina Livno. Ovaj Radio se može pratiti putem interneta www.radiolivno.com i na fm frekvencijama: 91,5 , 100,4 i 100,9. U javnom poduzeću Radio Livno djeluje devet (9) zaposlenih osoba.

Radio Studio N Livno, privatna postaja, postoji od 10.08.1998. godine i trenutno je šest (6) zaposlenih osoba u istom. Radio pokriva područje županije i šire, a program istog je moguće pratiti na frekvencijama 93,3 i 97,6 MHz i putem interneta www.radiostudion.com.

U općini Livno djeluje i nekoliko Internet portala: www.livno.ba, www.relax-livno.com, www.livnograd.com i www.livno-online.com.

❖ **Projekt „Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH” (SPIS) u općini Livno**

Izuzev projekta *„Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) u BiH: Uvođenje referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije na općinskoj/opštinskoj razini“,* koji implementira IBHI, u općini Livno pokrenut je određeni broj projekata od strane različitih tehničkih partnera UNICEF-a koji se implementiraju u okviru SPIS Projekta *„Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH”.* U ovom dijelu dokumenta *„Akcijski plan socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno“* slijedi pregled pokrenutih aktivnosti od strane ostalih tehničkih partnera UNICEF-a, u cilju unapređenja dječje zaštite i inkluzije djece u općini Livno.

Projekt: „DevInfo baza podataka o dječjim indikatorima“

U okviru SPIS projekta**,** u razdoblju od listopada 2009. godine do veljače 2010. godine implementira se projekt/ aktivnost pod nazivom **„DevInfo baza podataka o dječjim indikatorima“.** Projekt se realizira od strane **NVO „Budimo aktivni“** u općinama: Livno, Stolac, Novi Grad Sarajevo, a od strane **NVO „Svjetionik“** u općinama Novi Travnik i Sanski Most.

Svrha/cilj spomenutog projekta je uspostavljanje DevInfo baze podataka o indikatorima koji oslikavaju stanja djece u lokalnoj zajednici. Ciljane skupine projekta su općinski službenici, profesionalci iz institucija koje pružaju usluge djeci u oblastima socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja i prevencije rizičnih ponašanja, kao i predstavnici statističkih agencija (entitetska, državna).

Na općinskoj razini potrebno je izgraditi mehanizme za prikupljanje podataka o dječjim indikatorima za unos u DevInfo bazu podataka kako bi vlasti donosile odluke o prioritetima na osnovu relevantnih podataka. Kako bi to postala redovita praksa, potrebno je donijeti odluku obvezujuću za sve koji rade sa djecom i za djecu, kao i za općinsku administraciju.[34]

Projekt: „Monitoring implementacije Konvencije o pravima djeteta“[35]

U okviru SPIS projekta u općini Livno, u razdoblju od svibnja 2009. godine do rujna 2010. godine implementira se projekt „**Monitoring implementacije Konvencije o pravima djeteta“** od strane **NVO „Zdravo da ste“**, a ciljane grupe su predstavnici civilnog društva, skrbnici, djeca, roditelji i obitelji s naglaskom na marginaliziranu populaciju. Projekt je pokrenut s ciljem prikupljanja podataka/pokazatelja o stanju u oblasti provođenja Konvencije o pravima djeteta. U okviru realizacije projekta došlo se do saznanja da je u sljedećem razdoblju potrebno raditi na određenim pitanjima od interesa za unapređenje dječje zaštite:

- Inspekcijski nadzor objekata (nadležne institucije moraju provoditi zakon) i edukacija o štetnostima koje uzrokuje alkohol i klađenje.
- Za rješavanje ovih problema je potreban i širi društveni angažman.
- Institucije koje rade s djecom moraju povećati svoje kapacitete i dobiti veća materijalna sredstva jer su trenutno limitirani u svom radu. Nepostojanje informacija, zakoni koji se ne provode, nesuradnja institucija koje se bave djecom je nešto sto treba riješiti prioritetno da bi se poboljšala situacija za djecu na lokalnoj razini.

Projekt: „Animiranje sudjelovanja djece (PAR)“[36]

U okviru projekta „Jačanje sustava socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH” (SPIS), u razdoblju od kolovoza 2009. godine do veljače 2010. godine primjenjuje se projekt „Animiranje sudjelovanja djece (PAR)“ u ciljanim lokalnim zajednicama projekta. Spomenuti projekt provodi se u partnerstvu **NVO-a „Naša djeca“ Sarajevo, "Svjetionik" Prijedor i "Zdravo da ste" Banja Luka i NVO „Budimo aktivni“,** a u cilju analize situacije vezano za sudjelovanje djece, te razvijanje i implementacija „Akcijskih planova za (aktivnije) sudjelovanje djece i mladih o pitanjima koja se tiču dobrobiti djece“.

[34] UNICEF BiH
[35] UNICEF BiH
[36] UNICEF BiH

U FBiH, NVO „Budimo aktivni“ djeluje u općinama: Livno i Novi Grad Sarajevo, NVO „Svjetionik“ djeluje u općini Sanski Most, dok NVO '“Naša djeca“' iz Sarajeva djeluju u općinama Novi Travnik i Stolac. U projektne aktivnosti uključeno je u svakoj od općina u kojima se implementira SPIS projekt: oko 40 djece koja rade u PAR grupama; 28 roditelja, profesionalaca i donositelja odluka; menadžment osnovnih škola; općinske vlasti; oko 100 djece koja su uključena u istraživanje o pitanjima koja se tiču djece u cilju socijalnog mapiranja općine; oko 400 djece iz lokalne zajednice uključeno je u implementaciju „Akcijskog plana za (aktivnije) sudjelovanje djece i mladih o pitanjima koja se tiču dobrobiti djece“.

Sudjelovanje medija i lobiranje doprinijet će promoviranju projekta i njegovih rezultata, kao i senzibilizaciji lokalne zajednice kada se radi o potrebama i određenim pitanjima djece. Medijska podrška i promocija lokalnih PAR grupa djece obavlja se u izravnoj komunikaciji PAR koordinatora sa **Prime Coommunications.** Osim spomenutih aktivnosti, Prime Coommunications u razdoblju od kolovoza 2009. godine do ožujka 2010. godine radi na promoviranju aktivnosti PAR grupa i obavještavanju o dobrim primjerima iz prakse.

U općini Livno, djeca su identificirala sljedeće probleme i buduće ciljeve:

- Zajednica:

1. Nedostatak kina (nabavka i prikazivanje filmova u kinu),
2. Problem rasvjete u gradu (obratili bi se elektroprivredi, načelniku Općine i građanima;napravili bi anketu za građane i čelne ljude; rasvjetom bi se bavili zbog sigurnosti svih),
3. Prevelik broj kafića (u odnosu na manji broj parkova i prostora za djecu i mlade),
4. Nedostatak prostora za igru (omogućiti neophodan prostor za igru).

- Škola:

1. Uređenje školskog dvorišta (postavljeni koševi za smeće, ograđeno školsko dvorište, posađeno cvijeće, postavljene klupe),
2. Nedostatak nastavnih pomagala i učila (nabaviti nastavna pomagala),
3. Mali broj izvanškolskih aktivnosti (nedostatak financijskih sredstava, većina aktivnosti se izvodi unutar škola),
4. Velik broj učenika u razrednom odjelu (olakšati rad i nastavu, smanjenjem broja učenika u razrednim odjelima).

Projekt: „Podrška inkluzivnom okruženju u Bosni i Herecegovini“

U okviru SPIS projekta **Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija – Duga“ Sarajevo** implementira projekt **„Podrška inkluzivnom okruženju u Bosni i Hercegovini“** u vremenskom razdoblju od svibnja 2009. godine do prosinca 2010. godine. Projekt se implementira uz suglasnost relevantnih ministarstava obrazovanja FBiH i RS, prosvjetno- pedagoških zavoda, te predstavnika lokalne vlasti/ općina u kojima se realizira.

Spomenuti projekt ima za cilj pružanje stručnog znanja i tehničke podrške institucijama/ustanovama koje su zadužene za osiguravanje kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja u odabranim zajednica SPIS projekta u BiH.

Aktivnostima projekta se nastoji unaprijediti okruženje koje potiče nediskriminaciju u obrazovanju BiH. Takvo okruženje treba biti usmjereno na dijete i osigurati osnovno obrazovanje svakom djetetu, a naročito djetetu sa posebnim obrazovnim potrebama. U cilju ostvarenja spomenutog, od strane profesionalaca/ki održan je niz edukacija.

U okviru projekta u lipnju 2009. godine, obukom je obuhvaćeno 100 uposlenika/ca službi javnih djelatnosti u lokalnim zajednicama. Obuka je imala za cilj podizanje svijesti o pravima djece na odgovarajuće obrazovanje, povećanje razumijevanja o mogućim pristupima prilikom osiguravanja ovih prava i unapređenje kvaliteta i objektivnosti dostupnih resursa i usluga.

Tijekom rujna 2009. godine realizirana je obuka za 20 savjetnika/ca pedagoških zavoda BiH, a u cilju poticanja pristupa djeci s posebnim obrazovnim potrebama kroz stvaranje spremnosti okruženja škole za suradnju koja potiče učenje, savladavanje novih vještina i razmjenu informacija.

U cilju održivosti, kontinuiranog usvajanja novih znanja i kvalitetnog rada, kreiran je materijal za inkluzivno obrazovanje (prilozi s edukacija, savjeti za nastavu u heterogenim odjelima, dodatni materijal za čitanje), te isti distribuiran svim značajnim akterima (CD).

Za 200 osoba nastavnog kadra planirana je obuka na temu inkluzije, a do sada obuku je prošlo 203 učesnika/ce u 9 SPIS općina, s tim da je obuka u općini Laktaši planirana u prosincu

2009. godine. U općini Livno obukom je bilo obuhvaćeno 20 sudionika, Novi Travnik 20 sudionika, Stolac 32 sudionika , Novi Grad Sarajevo 26 sudionika.

Evaluacije programa obuke su ukazale na potrebu razvoja dodatnih obrazovnih paketa u odabranim zajednicama koje bi uključivali (podizanje stručnih kompetencija menadžmenta škola, roditelja, nastavnika predmetne nastave, programe razvoja matematičkih ideja i koncepata u radu s djecom s preprekama u učenju i sudjelovanju, programe razvoja jezično – govornih strategija u radu s djecom s posebnim obrazovnim potrebama, strategije rada s djecom izazovnog i ometajućeg ponašanja, nabavku osnovnog didaktičkog materijala, obrazovne pakete koji doprinose unapređenju razvoja škola i nastavnog procesa uopće.

Do kraja kolovoza 2010. godine završit će se aktivnosti na pripremi knjige „Priče o inkluzivnom obrazovanju“, a koja će se distribuirati obrazovnim institucijama i nevladinim organizacijama. Knjiga je rađena u cilju dokumentiranja prakse inkluzivnog obrazovanja u BiH. U okviru projektnih aktivnosti, značajno mjesto zauzima promocija projektnih rezultata.[37]

Projekt: „Prevencija rizika od vatrenog oružja i planiranje sigurnijih zajednica“[38]

Na području općine Livno, u periodu od srpnja 2009. godine do kraja prosinca 2009. godine realiziran je projekt „Prevencija rizika od vatrenog oružja i planiranje sigurnijih zajednica”. Projekt je realiziran od strane nevladine organizacije Genesis Project iz Banje Luke uz podršku predstavnika lokalnih institucija sistema, a u sklopu šireg projekta „Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH” (SPIS). Prilikom realizacije projekta korištena je metodologija participativnog akcijskog istraživanja. Implementacijom projekta unaprijediti će se razina participacije djece u procesu donošenja odluka u lokalnoj zajednici, u cilju promocije dječje sigurnosti i smanjenja rizika od oružja, kroz implementaciju „Akcijskih planova za sigurnije zajednice“.

Cilj projekta bio je istraživanje aspekta sigurnosti djece i mladih u lokalnoj zajednici, te da se na osnovi dobivenih podataka predloži konkretna aktivnost koja će dovesti do povećanja razine sigurnosti u općini. U projektu je sudjelovalo 20-ero djece iz osnovnih škola „Ivan Goran Kovačić” i „Fra Lovro Karaula”, te Srednje ekonomske škole, zatim koordinatorica i 10 predstavnika lokalnih institucija (kao podrška). Ovaj kapacitet bit će moguće koristiti i u sljedećem razdoblju za druga istraživanja.

Uz pomoć podataka prikupljenih upitnikom, mapiranja lokalne zajednice i 8 istraživačkih sastanaka, 20-ero djece koja su aktivno sudjelovala u realizaciji projekta predložila su da se u sljedećem razdoblju realiziraju ove aktivnosti:

Strategija borbe protiv problema prekomjerne uporabe alkoholnih pića je:

- Peticija za prikupljanje potpisa u svrhu toga da se Zakon koji nalaže kažnjavanje osoba koji prodaju alkohola maloljetnim osobama pođe i provoditi. Skupili bi se potpisi s kojima bi se išlo na one institucije koje su zadužene za provedbu tog zakona.
- Plakati namijenjeni ugostiteljskim objektima i trgovinskim radnjama koji će sadržavati tekst u kojem se navodi da je zabranjeno točiti alkohol maloljetnim osobama i na kojima će pisati kolika je kazna onima koji ga prodaju.
- Brošure i plakati o štetnim utjecajima konzumiranja alkohola. Smatra se da mladi nisu dovoljno upoznati koliko je alkohol štetan za njih i njihovo zdravlje.
- Radijska emisija pod nazivom „Mladi o alkoholu“.

Projekat: „Mobilizacija i partnerstvo sa lokalnim novinarima i dopisnicima medija“

U okviru SPIS projekta realizira se projekt „Mobilizacija i partnerstvo s lokalnim novinarima i dopisnicima medija“ od strane **Prime Communications**. Projekt se realizira u razdoblju od 1.06.2009. – 1.04.2010. godine s ciljem da mediji imaju više informacija o aktivnostima projekta i shvaćanju pitanja inkluzije i dječje zaštite.

[37] Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija – Duga“, Sarajevo
[38] NVO Genessis Project Banja Luka

Ova je organizacija realizirala i projekt „Zid dječjih želja“ u okviru kojeg su djeca imala priliku iskazati svoje mišljenje kroz sustavan pristup u promociji dječjih prava na širem planu. „Zid dječjih želja“ je postavljen u prostorijama Parlamenta BiH prilikom obilježavanja 20 godina od donošenja UN Konvencije o pravim djeteta.

Projekti: „Trening lokalnih novinara o pitanjima dječje zaštite“ i „Komunikacijski trening“

U okviru SPIS projekta realiziraju se projekti „Trening lokalnih novinara o pitanjima dječje zaštite“ i „Komunikacijski trening“ od strane organizacije **Medijske inicijative.** Projekti se realiziraju u periodu od 1.09. – 31.12.2009. godine i usmjereni su k lokalnim medijima i novinarima, kao i općinskim službenicima.

4.2. Identifikacija slabosti/nedostataka sustava dječje zaštite

U tijeku analize situacije u oblasti dječje zaštite u općini Livno, a uz primjenu instrumenata HRBAP metodologije, omogućen je detaljan uvid u nedostatke koji onemogućuju kvalitetan kontinuitet usluga[39] i nedostatke kapaciteta u odnosu na motivaciju, ovlasti i raspoložive resurse nositelja dužnosti u oblasti dječje zaštite. U nastavku slijedi pregled identificiranih uzroka za nedostatke u kontinuitetu usluga i kapaciteta usluga za definirane prioritetne socijalno isključene skupine djece, a u odnosu na:

- **Motiviranost koja postoji, ali je umanjena zbog:**

- nepoštivanje i neprovođenje prava djece,
- nedovoljno materijalnih sredstava za socijalnu inkluziju,
- nepostojanje fondova za financiranje socijalno ugroženih kategorija
- neprepoznavanje korisnosti sankcija u kontekstu odgovornosti;
- neadekvatna suradnja vladinih i nevladinih ustanova/udruga;
- nedovoljne razvijena svijest profesionalaca;
- nerealiziranja programa stručnog usavršavanja kao i edukacija za roditelje i djecu;
- nedostatka baza podataka o djeci iz socijalno isključenih skupina djece;
- nedostatka programa za unapređenje statusa djece iz socijalno isključenih grupa;
- narušenog sustava vrijednosti unutar zajednice i obitelji;
- pasivnog stava šire javnosti naspram značaja rješavanja ove problematike;
- neinformiranosti roditelja;
- stida i otpora pojedinih roditelja u prihvaćanju djeteta s posebnim potrebama;
- nedostatak znanja, svijesti i vještina;
- nesposobnosti suosjećanja i uživljavanja u stanje djece s posebnim potrebama;
- nepostojanja osobne odgovornosti; prebacivanje odgovornosti na druge ljude i službe;
-pasivnosti pojedinih roditelja u smislu zapošljavanja i aktiviranja u programima samopomoći i samoosnaživanja;
- tradicionalne, zatvorene zajednice i obitelji;
- roditeljskog odbijanja pomoći;
- diskriminacije;
- nepostojanja Zakona o volonterstvu.

- **Ovlasti:**

- nedovoljne senzibiliziranosti za probleme s kojima se susreću djeca i njihove obitelji;
- neodgovarajuće primjene propisa i neadekvatnih smjernica;

[39] Kontinuitet usluga obuhvaća sljedeće usluge: prevenciju, ranu identifikaciju, procjenu i registraciju, ranu intervenciju, upućivanje, odluka, pružanje usluga, praćenje i mehanizmi žalbi.

- neprovođenje zakonskih odredbi (besplatno osnovno obrazovanje, besplatna zdravstvena zaštita za djecu do 15 godina i dr.);
- neodgovarajuće primjene inkluzije;
- neodgovarajućih statističkih pokazatelja;
- nedovoljnog broj profesionalaca/stručnog kadra;
- nedovoljnih financijskih sredstava;
- nesigurnog ekonomskog i socijalnog okruženja;
- nepostojanja programa samopomoći za roditelje;
- nerazumijevanja sredine zbog predrasuda prema onima koji traže pomoć.

- **Resursi (ljudski i materijalni):**

- nedovoljna proračunska sredstva,
- nedostatak zaposlenog/ angažiranog stručnog kadra
- nepostojanja jedinstvene baze podataka o djeci iz socijalno isključenih grupa djece,
- nedovoljna educiranost profesionalaca u pitanjima ove problematike,
- nedovoljna educiranost roditelja u ovom pitanju,
- nedostatak adekvatnih prostorija za rad i tehničke opreme
- nedovoljna sredstva za nabavku didaktičkog materijala (škole, NVO-i i dr.)
- nepostojanje savjetovališta za brak i obitelj, prihvatilišta i dnevnog centra,
- nepostojanje multidisciplinarnog mobilnog stručnog tima za pružanje pomoći djeci s posebnim potrebama
- neadekvatna infrastruktura/pristupi za ovu skupinu u pojedinim javnim i nevladinim ustanovama i nepostojanje lifta/kosih prilaza u istima
- nepostojanja Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite na lokalnoj razini.

Više informacija vidjeti u *Aneksima 8 i 9*.

5. AKCIJSKI PLAN SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA U SUSTAV DJEČJE ZAŠTITE ZA 2010.-2011.

5.1 Prioriteti za akciju

Temeljem identificiranih nedostataka u kontinuitetu usluga za socijalno isključene skupine djece, kao i nedostatcima kapaciteta za djelovanje u oblasti dječje zaštite u općini Livno utvrđeni su sljedeći prioriteti za dalju akciju:

- **Kratkoročno (2 godine):**

  - Adekvatna primjena zakonske regulative,
  - Podrška primjeni državnih strategija uspostavljenih za rješavanje problematike u oblastima maloljetničke delinkvencije, nasilja nad djecom i dr.,
  - Jačanje kapaciteta ustanova i organizacija iz oblasti dječje zaštite s ciljem jačanja usluga i servisa za djecu i obitelji,
  - Promocija rezultata rada institucija i organizacija iz oblasti dječje zaštite
  - Kontinuirano provođenje usluga individualnog i skupnog rada sa socijalno isključenim skupinama djece pri CSR,
  - Uspostava baza podataka o djeci iz socijalno isključenih skupina djece,
  - Unapređenje međusektoralne suradnje i multidisciplinarnosti u pristupu u radu,
  - Jačanje timskog rada u zajednici,
  - Dodatna edukacija stručnog kadra, volontera, roditelja i djece,
  - Uspostavljanje Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite u općini Livno,
  - Poboljšana informiranost lokalne zajednice o pitanjima socijalne zaštite i socijalne inkluzije,
  - Implementacija dječje zaštite na lokalnoj razini u skladu sa Akcijskim planom socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite u općini Livno (2010.-2011.).

- **Dugoročno (10 godina):**

- Unapređenje zakonskih okvira kroz uspostavu adekvatnih normativa, pravilnika i smjernica od strane relevantnih ministarstava sa županijske i entitetske/državne razine,
- Kontinuirana podrška primjena državnih strategija uspostavljenih za rješavanje problematike u oblastima maloljetničke delinkvencije, nasilja nad djecom i dr.,
- Kvalitetnija alokacija sredstava za dječju zaštitu iz proračuna,
- Kontinuirano jačanje kapaciteta ustanova i organizacija koje djeluju u oblasti dječje zaštite,
- Kontinuirana promocija rezultata rada institucija i organizacija iz oblasti dječje zaštite,
- Ažuriranje postojećih i uspostavljanje novih baza podataka o statusu djece iz socijalno isključenih grupa djece,
- Kontinuirano jačanje međusektoralne suradnje i multidisciplinarnosti i timskog rada u zajednici,
- Kontinuirana do-edukacija aktera iz socijalne i dječje zaštite, te pitanja inkluzije u općini Livno,
- Animiranje privatnog sektora, športskih, kulturnih i dr. organizacija za doprinos i sudioništvo u jačanju dječje zaštite u općini Livno,
- Medijska promocija o pitanjima dječje zaštite u lokalnoj zajednici,
- Kontinuirano praćenje primjene akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite uz reviziju istog za procijenjene potrebe u svrhu povećanja stupnja ostvarivanja dječjih prava u lokalnoj zajednici.

Potencijalni partneri za primjene aktivnosti koji će adekvatno odgovoriti na identificirane prioritete: Općina Livno, Centar za socijalni rad, Županijska bolnica/Dom zdravlja, dječji vrtići, osnovne i srednje škole, Općinski sud i MUP/Policijska stanica Livno, nevladine organizacije, volonteri, privatni sektor, vjerske institucije, obitelji, djeca i drugi.

5.2 Okvir implementacije Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite za 2010-2011. godinu u općini Livno

Planirane aktivnosti	Trajanje u mjesecima	Početak	Odgovornost	Sredstva verifikacije/ indikatori	Izvori financiranja
1. RAZVOJ MREŽE DJEČJE ZAŠTITE NA LOKALNOJ RAZINI					
1.1 Kadrovsko i materijalno jačanje CSR i drugih institucija koje djeluju u sferi dječje zaštite (vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud i dr.)	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO-i, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- kadrovsko jačanje i opremanje javnih ustanova - promocija rezultata rada javnih ustanova u lokalnoj zajednici - multidisciplinarni pristup u radu - broj edukacija za stručni kadar - broj novouposlenih stručnih kadrova - br. partnerskih projekata i akcija u zajednici - kvaliteta stručnih usluga - izvještaji o radu javnih ustanova	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO-i donatori i dr.
1.2 Jačanje nevladinih organizacija koje djeluju u oblasti dječje zaštite	24	1.1.2010.	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, donatori, nevladine organizacije (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), javne ustanove, volonteri/stručni kadar, roditelji i djeca, mediji, lokalna zajednica, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- jačanje postojećih i formiranje novih udruga za djelovanje u sferi dječje zaštite - statut/rješenje o formiranju novih udruga	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.
1.3 Podrška obitelji u vršenju njene uloge u društvu	24	1.1.2010.	Općina, CSR, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, NVO, javne ustanove, volonteri/stručni kadar, Crveni križ, roditelji i djeca, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, privatni sektor, mediji, OUO	- rad radionica djecom i roditeljima djece iz socijalno isključenih grupa u općini Livno - rad i jačanje savjetovališta za djecu i mlade - broj edukativnih programa za roditelje i djecu - broj stručnih usluga za rješavanje problema u obitelji	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.

			Projekta IBHI/UNICEF	- br. akcija u lokalnoj zajednici - aktivnosti Vijeća roditelja i Vijeća učenika - aktivnosti u skladu sa poglavljem 4. - kontinuiran rad savjetovališta za djecu i roditelje (CSR, Dom zdravlja) - izvještaji i foto/video-zapisi	
1.3.1 Promocija hraniteljstva kao usluge socijalne zaštite	24	1.1.2010.	Općina, CSR, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, volonteri/stručni kadar, NVO-i, lokalna zajednica, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- broj promotivnih aktivnosti u lokalnoj zajednici - br. edukativnih aktivnosti - broj izrađenog promotivnog materijala (informativni pamfleti o značenju hraniteljstva, uvjetima i ulogama zainteresiranih obitelji i dr.) - br. djece bez roditeljske skrbi - br. zainteresiranih obitelji - stupanj suradnje CSR i drugih javnih ustanova i NVO-a - izvještaji o radu CSR	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.
1.4 Promocija volonterstva u zajednici	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, -i (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- promocija i afirmacija volonterstva u zajednici od strane aktera dječje zaštite u okviru svakodnevnih aktivnosti i programa podržanih iz različitih izvora - br. volontera uključenih u aktivnosti usmjerenih na umanjenje društvene isključenosti - br. realiziranih akcija (uređenja igrališta, ozelenjivanje parkova i sl.) - izvještaji i foto/video-zapisi	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.
1.5 Animiranje privatnog sektora	24	1.1.2010.	Privatni poduzetnici, lokalna zajednica, mediji, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- broj sastanaka - broj individualnih donacija/sponzorstva/stipendija	Privatni sektor
1.6 Razvoj timskog i	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići,	- Programi i inicijative zasnovani na	Općina,

multidisciplinarnog pristupa u radu u oblasti dječje zaštite			škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, nvo-i (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	multidisciplinarnosti - broj sastanaka stručnih kolegija na razini institucija koje se bave dječjom zaštitom - aktivnosti Vijeća roditelja i Vijeća učenika - br. realiziranih zajedničkih aktivnosti - projekti u svrhu osvješćivanja djece i mladih (o ponašanju u prometu, škole u prirodi, promoviranje zdravog života kroz obilježavanje Dana vožnje bicikla i sl.) - medijsko praćenje - izvještaj i foto/video-zapisi	mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO-i, donatori i dr.
1.7 Doprinos lokalnih vjerskih zajednica	24	1.1.2010.	Vjerske zajednice, Općina i MZ, javne ustanove i NVO, mediji, obitelji, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- broj realiziranih akcija - broj edukativnih/obrazovnih programa u svrhu unapređenja dječje zaštite - broj korisnika/ca - izvještaji	Vjerske institucije
1.8. Do-edukacija aktera u sustavu dječje zaštite	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO-e (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- seminari na temu socijalne zaštite i inkluzije djece - edukacija o referalnoj metodologiji (PAR treninzi, radionice, seminari) - edukacije o drugim pitanjima dječje zaštite -stupanj (ne) educiranosti profesionalaca - stupanj primjene novostečenih znanja - izvještaj i foto/video-zapisi	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.

1.9. Razvijanje lokalne demokracije	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, nvo-i (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, nadležna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. javnih tribina i okruglih stolova na temu promocije ljudskih/dječjih prava i drugih pitanja iz oblasti demokracije - br. akcija i edukativnih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama za djecu i mlade - stupanj uključenosti i participacije vijeća učenika i vijeća roditelja - stupanj sudjelovanja djece i mladih u procesima donošenja odluka u sferi dječje zaštite - broj podržanih inicijativa djece i mladih od strane lokalne zajednice	Općina, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, javne ustanove, NVO, donatori i dr.
1.10. Uspostava općinskog Povjerenstva za unapređenje dječje zaštite	24	1.1.2010.	Općina, OUO IBHI/UNICEF	- formirano Povjerenstvo za unapređenje dječje zaštite općine Livno - odluka o formiranju - broj sastanaka - multidisciplinarni pristup u radu - međusektoralnost u radu - izvještaji o radu	Općina
2. RAZVOJ INFORMACIJSKOG SUSTAVA DJEČJE ZAŠTITE NA LOKALNOJ RAZINI					
2.1. (Re) identifikacija korisnika/ca i njihovih potreba	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. korisnika/ca - informacija o potrebama različitih korisničkih grupa djece - ažurirana baza podataka o djeci korisnicima socijalne zaštite (djeca sa smetnjama u razvoju i sl.) - ažuriranje SOTAC baze za djecu sa invaliditetom - broj educiranih kadrova za upotrebu SOTAC baze - izvještaj i foto/video-zapisi	Općina, javne ustanove, NVO, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, donatori i dr.
2.2. Uspostavljanje i ažuriranje jedinstvenih baza podataka	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud,	- ažurirana SOTAC baza o osobama/djeci sa invaliditetom, - ažurirana DEV – info baza podataka	Općina, javne ustanove, NVO, mjerodavna

			NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. postojećih i novouspostavljenih baza podataka	županijska i FBiH ministarstva, donatori i dr.
3. FINANCIRANJE SUSTAVA DJEČJE ZAŠTITE NA LOKALNOJ RAZINI					
3.1. Sredstva iz županijskog/federalnog proračuna za korisnike/ce socijalne i dječje zaštite	24	1.1.2010.	Mjerodavna županijska i federalna ministarstva; OUO Projekta IBHI/UNICEF	- racionalno i zakonsko korištenje proračunskih sredstava - br. korisnika/ca socijalne i dječje zaštite - br. projekata financiranih od strane županijskih i federalnih ministarstava. - financijski pregled	Mjerodavna županijska i FBiH ministarstva
3.2. Sredstva iz općinskog proračuna	24	1.1.2010.	Općina Livno; OUO Projekta IBHI/UNICEF	- racionalno i zakonsko korištenje proračunskih sredstava - br. korisnika/ca - br. projekata - financijski pregled	Općina - proračun
3.3. Sredstva od privatnog sektora	24	1.1.2010.	Privatni sektor; OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. donacija - br. korisnika/ca pomoći - financijski pregled	Privatni sektor
3.4. Sredstva od donatora	24	1.1.2010.	Donatori; OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. projekata - br. korisnika/ca - izvještaji o realiziranim sredstvima	Donatori
3.6. Samofinanciranje korisnika/ca	24	1.1.2010.	Roditelji i skrbnici/usvojitelji; OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. korisnika/ca - br. obitelji/roditelja/skrbnika koji financiraju neki vid dječje zaštite - podaci iz javnih ustanova, športskih i kulturnih udruga i dr. - broj donacija - iznos sredstava za smještaj korisnika socijalne zaštite u ustanove (dnevni	Roditelji i skrbnici/usvojitelj

				centar, zavodi, ustanove za zbrinjavanje itd.) - iznos od članarina (sportski klubovi)	
4. SOCIJALNO UKLJUČIVANJE U SUSTAV DJEČJE ZAŠTITE SA NAGLASKOM NA PRIORITETNE SOCIJALNO ISKLJUČENE GRUPE					
4.1. Djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju u općini Livno	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, vjerske institucije, privatni sektor, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. djece sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju, - status djece sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju, - stupanj unapređenje usluga ranog rasta i razvoja djece, - stupanj kvaliteta usluge rane detekcije djece sa smetnjama u razvoju, - jačanje ustanova, - jačanje kapaciteta nevladinih organizacija koje pružaju usluge za djecu sa smetnjama u razvoju kroz nabavku potrebne opreme za unapređenja rada i animiranja djece i mladih sa smetnjama u razvoju (nabavka aparata za proizvodnju svijeće, nabavka pelena i dr.) - edukacija na temu „Planiranja i pisanja projekta“ u svrhu ostvarivanja sredstava za rad NVO-a iz javnih proračuna (općinski proračun) - br. edukativnih programa za stručni kadar, roditelje i djecu - br. projekata za unapređenje statusa djeteta - br. i stav korisnika/ca - kvaliteta usluga stručnog rada - stupanj socijalizacije i integracije djece u društvu -stupanj uključenosti i informiranosti roditelja/skrbnika - stupanj međusektoralne suradnje	Općina, javne ustanove, NVO, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, donatori i dr.

				- primjena multidisciplinarnosti u radu - kontinuirano provođenje multidisciplinarnog pristupa u radu CSR kroz individualni i grupni stručni rad s djecom i njihovim roditeljima - izvještaji o radu	
4.2. Djeca iz materijalno neosiguranih obitelji	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, vjerske institucije, privatni sektor, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- stupanj uključenosti i informiranosti roditelja/skrbnika -kontinuirano provođenje multidisciplinarnog pristupa u radu CSR kroz individualni i grupni stručni rad s djecom i njihovim roditeljima - stupanj međusektoralne sradnje - br. projekata za unapređenje statusa djeteta - br. i stav korisnika/ca - br. besplatnih sadržaja za uključivanje djece u društvene tijekove i kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece i mladih - br. stipendija - izvještaji o radu	Općina, javne ustanove, NVO, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, donatori i dr.
4.3. Odgojno zanemarena i zapuštena djeca	24	1.1.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, vjerske institucije, privatni sektor, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- br. edukativnih programa za stručni kadar, roditelje i djecu - br. projekata za unapređenje statusa djeteta - br. i stav korisnika/ca - kontinuirano provođenje multidisciplinarnog pristupa u radu CSR kroz individualni i grupni stručni rad s djecom i njihovim roditeljima - kvaliteta usluge stručnog rada - stupanj socijalizacije i integracije djece u društvu -stupanj uključenosti i informiranosti roditelja/staratelja - stupanj međusektoralne suradnje	Općina, javne ustanove, NVO, mjerodavna županijska i FBiH ministarstva, donatori i dr.

				- primjena multidisciplinarnosti u radu - izvještaji o radu	
5. ODNOSI S JAVNOŠĆU					
5.1. Informiranje i promoviranje aktivnosti u oblasti socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite (na lokalnoj razini i šire putem medija)	24	01.01.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, vjerske institucije, privatni sektor, lokalna zajednica, mediji, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- medijsko praćenje (video i audio zapisi, dnevni tisak, fotografije i dr.) - stupanj informiranosti lokalne zajednice	Mediji, Općina, javne ustanove i NVO, mjerodavna županijska i FBIH ministarstva donatori
5.2. Jačanje svijesti o problematici s kojom se suočavaju socijalno isključene skupine djece	24	01.01.2010.	Općina, CSR, dječji vrtići, škole, Bolnica, Dom zdravlja, Policija, Sud, NVO, (Crveni križ, Udruga „Koraci“ i dr.), volonteri/stručni kadar, Vijeća roditelja i Vijeća učenika, vjerske institucije, privatni sektor, lokalna zajednica, mediji, nadležna županijska i FBIH ministarstva, donatori, OUO Projekta IBHI/UNICEF	- medijsko praćenje (video zapisi, dnevna štampa, fotografije i dr.) - stupanj osviještenosti i podrške lokalne zajednice u oblasti dječje zaštite - br. održanih okruglih stolova, javnih tribina - br. sudionika - br. inicijativa - br. tiskanih brošura, info-vodiči, , plakati - izvještaji i foto/video zapisi	Mediji, Općina, javne ustanove i NVO,mjerodavna županijska i FBIH ministarstva donatori

Aneks 5.3 Izvori financiranja dječje zaštite u općini Livno

PREGLED PLANIRANIH SREDSTAVA NAMIJENJENIH ZA FINANCIRANJE DJEČJE ZAŠTITE NA PODRUČJU OPĆINE LIVNO ZA 2010. - 2011.

R.b.	Naziv	2010.	2011.
		Planirano (KM)	Procjena (KM)
1.	**Financiranje dječje zaštite iz općinskog proračuna[40]**	**1.333.500,00**	**1.333.500,00**
1.1	Centar za socijalni rad Livno[41]	510.000,00	550.000,00
1.2	Iznos za kulturu	100.000,00	100.000,00
1.3	Iznos za stipendije	50.000,00	50.000,00
1.4	Iznos za potpore mladima	5.000,00	5.000,00
1.5	Iznos za prijevoz djece	200.000,00	200.000,00
1.6	Ogrijev za škole (drva i ugalj)	65.000,00	65.000,00
1. 7	Iznos za vrtiće[42]	333.000,00	333.000,00
1.8	Iznos za zdravstvo	14.000,00	14.000,00
1.9.	Iznos za Crveni križ Livno	56.500,00	56.500,00
2.	**Financiranje dječje zaštite iz županijskog proračuna i županijskih institucija**	**20.598.749,00**	**20.604.349,00**
2.1.	Izdvajanja za oblike socijalne zaštite djece/korisnika (Aneks 5.3.1)[43]	35.600,00	41.200,00
2.2.	Izdvajanje za obrazovanje[44]	10.473.149,00	10.473.149,00
2.3.	Izdvajanje za zdravstvo[45]		
2.3.1	Izdvajanje iz za Županijsku Bolnicu Livno	7.820.000,00	7.820.000,00
2.3.2	Izdvajanje za Dom zdravlja Livno	2.250.000,00	2.250.000,00
2.4	Izdvajanje za NVO sektor[46]	20.000,00	20.000,00

[40] Izvor podataka: Općina Livno

[41] Ukupna iznos od 470.000,00 KM se odnosi na sljedeća prava: iznos za knjige za djecu slabog imovinskog stanja 21.000,00 KM; jednokratne novčane pomoći 18.000,00 KM; troškovi smještaja štićenika u domove 240.000,00 KM; troškovi sahrane štićenika 3.640 KM; plaće i doprinosi uposlenika CSR Livno 187.360,00 KM.

[42] Iznos predviđa sredstva za: Dječji vrtić „Pčelice“ 270.000 KM (lož ulje, plaće, doprinosi i regres); Dječji vrtić „Sunčev sjaj“ 48.000 KM i Dječji vrtić „Mali princ“ 15.000 KM.

[43] Izvor podataka: Centar za socijalni rad Livno

[44] Obzirom da u toku izrade akcionog plana nije donesen Proračun ŽBH za 2010. godinu, iskorišteni su pokazatelji iz Proračuna ŽBH za 2009. godinu;

[45] Izvor podataka: Dom zdravlja Livno

[46] Izvor podataka: Crveni križ Livno

3.	**Financiranje socijalne dječje zaštite iz proračuna FBiH (Aneks 5.3.1)**	**97.500,00**	**97.500,00**
4.	**Donatorska sredstva**	**10.000,00**	**10.000,00**
Ukupno:		**22.039.749,00**	**22.045.349,00**

NAPOMENA: Osim gore navedenih nivoa financiranja sistema dječje zaštite, postoje lična/starateljska izdvajanja za participaciju u troškovima: zdravstvene zaštite, obrazovanja, smještaja djece/korisnika u ustanove socijalne zaštite i dr..

6. Aneksi

Aneks 1.1 Lista pregledanih/korištenih dokumenata (strategije, politike, zakoni, pravilnici,mandati, statuti, opisi poslova)

Aneks 1.2 Pregled dokumenata/analiza koje su urađene u suradnji s korisnicima i profesionalcima iz oblasti dječje zaštite u okviru IBHI/UNICEF projekta, a koji su imali utjecaj na kvalitetniju izradu Akcijskog plana

Aneks 1.3 Lista profesionalaca, predstavnika institucija/organizacija iz sustava dječje zaštite, članova/ica OUO-a Projekta koji su doprinijeli izradi „Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite za 2010.-2011. godinu u općini Livno“

Aneks 2 Konceptualni radni okvir, općina Livno

Aneks 2.1 HRBAP upitnici za mapiranje situacije u: Općini Livno, socijalnom sektoru, kao i u sektorima: obrazovanja, zdravstva, sigurnosti, pravosuđa, nevladinom sektoru.

Aneks 3 Analiza uzroka u okviru konceptualnog okvira

Aneks 4 Okvir primjene Akcijskog plana socijalnog uključivanja u sustav dječje zaštite za 2010.-2011. godinu u općini Livno

Aneks 4.1 Izvori financiranja dječje zaštite u općini Livno

Aneks 5. Analiza uloga aktera dječje zaštite na lokalnoj razini

Aneks 5.3.1 Pregled izdvajanja iz federalnog/županijskog proračuna za oblike socijalne dječje zaštite kojima su izravno ili neizravno pokrivena djeca, kao i djeca korisnika socijalne zaštite

Aneks 6 Matrica za mapiranje nositelja dužnosti/mandata na državnom, entitetskom i županijskoj razini

Aneks 7 Matrica mapiranja nositelja dužnosti/mandata na općinskoj razini

Aneks 8 Matrica za raščlambu nedostataka kapaciteta kontinuiteta usluga na lokalnoj razini

Aneks 9 Matrica analize nedostataka kapaciteta: opis oblika i primjena analize nedostatka kapaciteta